

Et eget museumsrom:

Kvinnemuseets tilblivelse, utvikling og bidrag til offisiell historie og museologiske praksiser

Hilde Granum

Masteroppgave i MUSKUL4590

Museologi og kulturarv

30 studiepoeng

Institutt for kulturstudier og orientalske språk

Universitet i Oslo

Vår 2021

Sammendrag

Oppgaven omhandler Kvinnemuseet i Kongsvinger, som er landets eneste kvinnemuseum, og tar for seg dets historie og utvikling fra å være et lokalt kvinnemuseum til å bli et museum med nasjonale og internasjonale oppgaver og ansvarsfelt. Disse ulike nivåene av lokalt, nasjonalt og internasjonalt har vært av interesse, da de både kan harmonere, men også medføre visse spenninger. Jeg har undersøkt hvordan prosessen mot det nasjonale foregikk, med ønske om å skrive frem museets historie og se nærmere på hvordan det tok form og ble et museum med nasjonalt mandat. Som del av dette har jeg sett på museets egne strategier, visjoner og praksiser, men også politiske formål og målsetninger tilknyttet museet. Innunder sistnevnte har jeg vært interessert i Kvinnemuseets bidrag til produksjon og formidling av offentlig historie, identitet og kulturarv, da særlig hvordan det har blitt brukt som bilde og eksempel på norsk likestillingssuksess. Videre omhandler oppgaven museets bidrag til og arbeid med å endre, utvikle og utvide museumsfeltet og museologiske praksiser. Jeg har her sett nærmere på Kvinnemuseets kjernesaker og prioriteringer, som deres arbeid med å synliggjøre oversette og ekskluderte perspektiv og historier, og deres vektlegging av andre og alternative aspekt, gjenstander og praksiser enn det som har dominert, og fremdeles dominerer, historiefaget og museumsfeltet. I den forbindelse er museets aktivistiske tradisjon av særlig relevans, hvis respons og reaksjoner har synliggjort ulike synspunkt på og forventninger til hva dagens museer skal være, gjøre og inneholde. Samlet sett omhandler oppgaven museets møte med omgivelsene, roller de har tatt og tar i ulike settinger, både innen museumsfeltet og i øvrig offentlighet.

Forord

Å skrive masteroppgave midt i en pandemi har vært en krevende prosess, som har medført både mye usikkerhet og flere justeringer underveis. Oppgaven jeg i utgangspunktet så for meg å skrive er en annen enn sluttproduktet, men denne omstillingen og disse utfordringene har vært lærerike, og erfaringene vil nok feste seg og bli med meg videre.

Først vil jeg takke min dyktige veileder Helge Jordheim, for all hjelp og støtte gjennom dette arbeidet. Dine råd, tilbakemeldinger og oppmuntringer gjorde prosessen både mer lærerik og mer overkommelig, og den ferdige oppgaven betraktelig bedre.

Oppgaven baserer seg i stor grad på det materialet og den informasjon jeg har fått tilgang på gjennom Kvinnemuseets ansatte og arkiv. Jeg vil derfor rette en stor takk til Kari Sommerseth Jacobsen, Mona Holm, Mona Pedersen og Thea Aarbakke for at dere tok meg så godt imot og har delt så mye av kunnskapen og erfaringene deres, at dere har tilrettelagt for arkiv- og museumsbesøk og gitt meg tilgang til så mye relevant og nyttig stoff. Dette muliggjorde og styrket arbeidet og oppgaven min betydelig.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke min fantastiske samboer, Oddmund. Takk for alle gangene du har blitt med meg på museumsutflukter og alle timene du har hørt meg nerde om fag, teori og oppgaven, for støtten du har gitt meg gjennom dette året og alle heiaropene.

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon	5
2. Teori og kontekst	7
<i>Museer og dannelse av det store «vi»</i>	7
<i>Nasjonale museer</i>	9
<i>Å bryte med det rådende</i>	10
<i>Vanskelig kulturarv og historie</i>	11
<i>Ny museologi og ny historie</i>	11
<i>Kvinnehistorie og feministisk historie og museologi</i>	13
3. Metode	16
<i>«Oral history»</i>	17
<i>Aktør- og institusjonsperspektiv.</i>	18
4. Historien om Kvinnemuseet	20
<i>Veien mot det nasjonale</i>	24
5. Kvinnemuseet som bidrag til den nasjonale fortellingen om norsk likestilling.	29
<i>Kvinnemuseet som «technical visit»</i>	32
<i>Kvinnemuseet som «pådriver» og «vaktbikkje»</i>	32
<i>Museumsnettverket for kvinnehistorie</i>	35
<i>«Nå begynner a' med det der igjen»</i>	36
6. Å fortelle en alternativ historie, med en annen type samling	39
<i>Tabubelagt og vanskelig kulturarv</i>	42
<i>Medvirkning og mangfold</i>	43
<i>Det internasjonale museet</i>	44
<i>«Hysj! Fortellinger om abort og seksualitet»</i>	46
<i>Motstand, debatt og aktivisme</i>	47
7. Oppsummering	53

1. Introduksjon

I *Kjønn på museum* av Brita Brenna og Anne-Marit Hauan presenteres boken som et «svar på en mangel på forskning og perspektiver som kan gjøre oss klokere på hvordan museer er kjønnnet.»¹ De viser til forskning som omhandler kjønn i andre sammenhenger, som i skolen, i politikken og så videre, mens tematikken er underrepresentert innen museumsfeltet. Mona Holm foretok en utstillingsundersøkelse innad i Anno Museum i 2017, som refererer til Kari Garder Losnedahls forskning på kjønnsrepresentasjon i museumsutstillinger fra 1992.² Denne blir omtalt som den første norske studien av tematikken, hvor Holms undersøkelser fra 25 år senere viser til minimal forbedring hva kjønnsbalanse på museum angår.³ I samtlige av disse eksemplene er det norske Kvinnemuseet et tema og en referanse. Holm har jobbet ved museet i over 20 år og er nå museumsleder der, mens Losnedahl undersøkelser foregikk i årene før museet åpnet og følger diskusjonene om hvorvidt man burde opprette kvinnemuseer.⁴ Brenna og Hauan refererer til museet innledningsvis i sin bok og skriver at det er et viktig resultat av kvinnebevegelsens gjennomslag innen museumsverdenen, der museets nasjonale og internasjonale mandat raskt trekkes frem.⁵ Til grunn for min oppgave er ønsket om å løfte frem denne tematikken gjennom å skrive frem historien om Kvinnemuseet. Dette fordi museet er unikt i en norsk sammenheng, i kraft av å være landets eneste museum for kvinnehistorie. Gjennom oppgaven har jeg sett nærmere på museets tilblivelse og utvikling, fra å være et lokalt museum til å bli et museum med nasjonale oppgaver, som leder av et nasjonalt nettverk for kvinnehistorie og som del av det internasjonale nettverket for kvinnemuseer. Jeg har vært interessert i å undersøke både museets vei mot en nasjonal rolle, og de ulike kulturelle og politiske nivåene lokalt, nasjonalt og internasjonalt, som både kan harmonere og medføre spenninger. I oppgaven har jeg vært opptatt av museets prioriteringer, mål og strategier for å bli og være et museum med nasjonalt ansvar, hvilke fortellinger museet vektlegger, produserer og formidler, så vel som politiske idealer og ambisjoner tilknyttet dette museet spesifikt, men også for museumsfeltet mer generelt. Her er Kvinnemuseet et interessant eksempel, både grunnet deres unike posisjon som Norges eneste museum for kvinnehistorie,

¹ Brenna, Brita og Anne-Marit Hauan, «Museumskjønn», s. 10 i *Kjønn på museum* (2018).

² Holm, Mona, «Kvinner og menn på utstilling, Anno 2017», s. 111 i *Utdanning Hedmark* av Bjørn Sverre Hol Haugen og Mona Pedersen, 2018.

³ Holm, Mona, «Kvinner og menn på utstilling, Anno 2017», s. 133 i *Utdanning Hedmark* av Bjørn Sverre Hol Haugen og Mona Pedersen, 2018.

⁴ Losnedahl, Kari Gaarder, s. 3 i *Kvinne + museum = kvinnemuseum?* (1993)

⁵ Brenna, Brita og Anne-Marit Hauan, «Museumskjønn», s. 11 i *Kjønn på museum* (2018).

hvor det brukes som bilde på norsk likestillingssuksess og med det bidrar til offisiell historie og identitet, men også for å forstå mer av nåtidens museumslandskap og museumspolitiske visjoner. Siden etableringen har museet vært del av Kongsvinger museum, og gjennom museumsreformen på begynnelsen av 2000-tallet, hvor museumslandskapet ble omorganisert, ble det innlemmet i det regionale Anno Museum. En annen målsetning ved museumsreformen er økt internasjonalt samarbeid, noe som også har vært relevant for oppgaven.

Gjennom undersøkelsene av museet ble det raskt tydelig at arbeidet deres omhandler både synliggjøring og nyansering av historier som er underrepresentert i offentligheten og innen museumsfeltet, så vel som at de rokker ved sentrale bestanddeler ved det. Slik sett er museet både et supplement til offentligheten og museumsfeltet, så vel som at de sikter seg inn på endring. Endringsvisjonen er en eksplisitt målsetning og omhandler et ønske om bedring både innenfor og utenfor museumsveggene. Dette er et annet aspekt jeg har vektlagt i oppgaven, som kretser rundt Kvinnemuseets museologiske praksiser. Av disse skiller flere seg fra mer klassiske museumsoppgaver, som deres museumsaktivisme og spenningsforholdet mellom dette og det mer tradisjonelle museumsfeltet. Relatert til dette oppstår spørsmål om hva dagens museer skal være, gjøre og inneholde, og sentralt for oppgaven er tema som museets samfunnsrolle og møte med offentligheten.

Oppgaven følger to hovedlinjer, hvorav den ene omhandler Kvinnemuseets vei mot det nasjonale mandatet og deres rolle innen formidling av norsk likestillingshistorie og som bidrag til norsk historie, kulturarv og identitet, og den andre omhandler museets arbeid med å nyansere, utvide og endre historiefortelling og -forståelse, museumsfeltet og museologiske praksiser. Videre vil jeg redegjøre for relevant teori og kontekstualisering av tematikken, presentasjon og begrunnelse for metode og arbeidsprosess, før oppgavens tematikk og funn formidles og drøftes, etterfulgt av en kortfattet oppsummering.

2.1 Teori og kontekst: Museer og dannelse av det store «vi»

I *Kunnskap og begeistring. En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte* skriver Harald Høiback om dannelse av det store «vi», hvor han peker på at noe av det som skiller mennesker fra andre arter er vår evne til å inngå i større grupper enn vår familieflokk.⁶ Her refererer han til biolog Dag O. Hessen, som sier at det å oppleve tilhørighet uten å kjenne individene i gruppene er en sentral forskjell mellom dyre- og menneskesamfunn. Hessen anser vår evne til å lage «imaginære overbygninger» som en forutsetning for å kunne bevege seg utenfor rammene av småsamfunn og naturalhusholdninger og inn i en globalisert kultur.⁷ Kulturarv, historie og fortellinger er sentrale eksempel på slike imaginære overbygninger. Høiback skriver at det er «historier og fortellinger om hvem vi er, som holder de store gruppene – som nasjoner – sammen.»⁸ Dette omhandler et fellesskap, av innbilt, forestilt og symbolsk karakter, som også ligger til grunn i Benedict Andersons *Forestilte fellesskap* fra 1983. Her anser Anderson museer, så vel som folketelling og kart, for å være en treenighet i produksjon og formidling av nasjonale fortellinger.⁹ Han omtaler nasjoner som «forestilte fellesskap», da vi som medlemmer av en nasjon bare kjenner et fåtall av våre medborgere, men allikevel forestiller oss som medlemmer av det samme fellesskapet.¹⁰ Høiback sier seg enig med overnevnte og regner dette for å være et fundament for varige samfunn: «Om ikke nasjonen føles som en naturlig entitet, faller prosjektet sammen, nokså uavhengig av hva nasjonen hviler på – om det er ganske upåvirkelige ting som felles språk og geografisk opprinnelse, eller et mer ubestendig forestilt fellesskap.»¹¹ Han skriver at dette omhandler hvem «vi» var og er, så vel som hvem vi ønsker å være, og identitetsskapende og -bekreftende elementer møter dermed idealer og verdier. Her tydeliggjøres makten ved å produsere og formidle historier og identitet som strekker seg utover samfunnet og nasjonen.

Ifølge Høiback er museene viktige for nasjonsbygging, da de bidrar til å knytte samfunnet sammen.¹² Ifølge ham er historikere og museumsfolk toneangivende i nasjonsbygging, så vel

⁶ Høiback, Harald, s. 88 i *Kunnskap og begeistring. En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte* (2020)

⁷ Hessen, Dag O., s. 166-167 i *Vi. Samarbeid – fra celle til samfunn* (2017)

⁸ Høiback, Harald, s. 89 i *Kunnskap og begeistring. En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte*

⁹ Anderson, Benedict, s. 157 i *Forestilte fellesskap: refleksjoner omkring nasjonalismens opprinnelse og spredning* (1996).

¹⁰ Anderson, Benedict, s. 19 *Forestilte fellesskap: refleksjoner omkring nasjonalismens opprinnelse og spredning* (1996).

¹¹ Høiback, Harald, s. 92 i *Kunnskap og begeistring. En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte*

¹² Høiback, Harald, s. 90 i *Kunnskap og begeistring. En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte*

som andre institusjoner av nasjonal karakter.¹³ Relatert til dette kobler han historiefaget, nasjonalisme og museer til hverandre.¹⁴ Dette samsvarer med det Anne Eriksen skriver i *Museum. En kulturhistorie*, hvor hun anser museer, demokratisk offentlighet og nasjonsbygging for å være en treenighet.¹⁵ Dette har betydning for forståelsen av det nasjonale, hvor en av historiens oppgaver er å vise nasjonens stolte fortid.¹⁶ Retorikken endret seg utover 1700-tallet, da museenes allmenne nytte ble vektlagt i større grad.¹⁷ Dette i tråd med tidens honnørord, *opplysning*, og ideal om museenes pedagogiske dimensjon, som at samlingene skulle bidra til kunnskap om natur og historie, som igjen kunne styrke nasjonalfølelsen. Eriksen skriver at det er «nasjonalfølelsen, altså opplevelsen av et organisk og naturlig fellesskap, som museet skal «hjelp til» med å utvikle.»¹⁸ Hun anser folkemuseer fra 1890-tallet av som viktige, da disse hadde en nasjonalbyggende dimensjon, med mål om å samle inn fra hele landet og arbeide på vegne av hele det norske folk. Her blir fellesskap knyttet på tvers av geografi, så vel som tid og generasjoner: «Landets innbyggere i eldre tid er våre egne nære slektninger, og gjenstandene og bygningene deres er våre familieminne.»¹⁹ I «Museums and the Agency of Ideology» skriver Kevin Coffee, at historiefortelling, herunder formidling av «de store fortellingene», er en sentral bestanddel av museumsinstitusjonen: «Museums are not neutral organizations; they are active social participants. While museums serve many social purposes, fundamentally they define and express major social narratives.»²⁰

Denne museumsrollen og -idealet blir stadig vektlagt fra politisk hold, som i NOUen *Museum: mangfold, minne, møtestad* fra 1996. Her blir museenes folkeopplysningsarbeid og rolle som kollektivt minne trukket fram, som at de skal styrke folks forståelse for og kunnskap om sammenhenger i tid og rom.²¹ I utredningen er identitet sentralt, med mål om at folk skal kunne kjenne seg hjemme og finne assosiasjonspunkt ved museene. Ifølge Eriksen har forbindelsen mellom museer og identitetsarbeid vært sentralt siden tidlig i museumshistorien,

¹³ Høiback, Harald, s. 92 i *Kunnskap og begeistring. En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte*

¹⁴ Høiback, Harald, s. 92 i *Kunnskap og begeistring. En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte*

¹⁵ Eriksen, Anne, s. 207 i *Museum. En kulturhistorie* (2009)

¹⁶ Eriksen, Anne, s. 213 i *Museum. En kulturhistorie*

¹⁷ Eriksen, Anne, s. 38 i *Museum. En kulturhistorie*

¹⁸ Eriksen, Anne, s. 78 i *Museum. En kulturhistorie*

¹⁹ Eriksen, Anne, s. 77 i *Museum. En kulturhistorie*

²⁰ Coffee, Kevin, «Museums and the Agency of Ideology», s. 435 i «Curator. The Museum Journal» 49 (4), 2006

²¹ NOU 1996:7, «Museum. Mangfold, minne, møtestad», s. 33 (1996).

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-1996-7/id140531/>

ved at de nasjonsbyggende folkemuseene forsterket tanken om at museer skulle gi identitet i tillegg til kunnskap.²² Mens eldre museer bygget opp samlinger relatert til vitenskapsgrener eller næringsvirksomhet, tematiserte de kulturhistoriske museene bestemte identiteter.²³ Dette kan foregå på ulike plan, som på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå, preget av hvem museene omhandler, hva som formidles og hvem som er publikummet og målgruppene. Eriksen skriver at identitetstenkning gjennomsyrrer vestlige samfunn og at identitet i mange moderne samfunn oppfattes som en rettighet, så vel som en plikt.²⁴ Dette er tematikk som har fått fornyet aktualitet og forsterket kraft i nyere tid, som i nylige debatter om avkolonisering, strukturell rasisme, krenkelsesdebatter og lignende, både i en norsk kontekst²⁵ og med global utstrekning.²⁶ Relatert til dette ble debatter om hvem vi minner og hedrer, som hvem vi plasserer på sokkel og kaller opp gater og torg etter, viet stor oppmerksomhet i det offentlige ordskiftet. Forlengelsen av dette omhandler hvordan vi minner enkeltpersoner, grupper og hendelser, som hvilke aspekt som vektlegges, hvilke perspektiver som belyses og hvem som får definisjonsmakt og bidrar til å forme historien og vårt kollektive minne.

Nasjonale museer

Nasjonale museer, som tildeles et særskilt ansvar for å bevare og formidle gjenstander og historier av nasjonal betydning, blir særlig viktige i lys av overnevnte. Coffee skriver at museer er viktige samlinger av ideologiske symboler, at disse er noe museene forvalter og formidler, så vel som at de tjener en legitimerende rolle.²⁷ Disse rollene mener han er særlig relevant for nasjonale kulturinstitusjoner, og især når det kommer til «visuelle ideologier». I *The Politics of Museums* skriver Clive Gray at en av hovedrollene til nasjonale museer er å støtte opp om nasjonalstaters selvbylde, fra politisk hold, så vel som fra befolkningen,²⁸ men også formidle det til omverdenen, besøkende og turister.²⁹ Slik kan museene brukes til å etablere, bevare og formidle nasjonal identitet, kulturarv og historie. Gray skriver om

²² Eriksen, Anne, s. 92 i *Museum. En kulturhistorie*

²³ Eriksen, Anne, s. 126 i *Museum. En kulturhistorie*

²⁴ Eriksen, Anne, s. 221 i *Museum. En kulturhistorie*

²⁵ Morgenbladet.no, «Avkolonisering pågår», besøkt 19.05.2021.

<https://www.morgenbladet.no/aktuelt/2018/08/31/avkolonisering-pagar/>

²⁶ Morgenbladet.no, «Avsokling pågår», besøkt 19.05.2021.

<https://www.morgenbladet.no/kultur/2020/06/16/avsokling-pagar/>

²⁷ Coffee, Kevin, «Museums and the Agency of Ideology», s. 435 i «Curator. The Museum Journal»

²⁸ Gray, Clive, s. 71 i *The Politics of Museums* (2015)

²⁹ Gray, Clive, s. 78 i *The Politics of Museums*

koblingen mellom museer og politikk på ulike nivåer, det være seg lokalt, nasjonalt og internasjonalt, og at det å bruke museer til nasjonale fortellinger, reiser relevante spørsmål om hva disse fortellingene er, hvem som forteller dem og hvem de blir fortalt til.³⁰

Grays bok omhandler museumspolitikk og museenes politiske dimensjon, med vekt på makt, legitimitet, ideologi og rasjonalitet.³¹ Ifølge Gray er det vanskelig å forestille seg museer uten en ideologisk dimensjon,³² da de er steder hvor mening aktivt blir produsert og de aktivt bidrar til «the overall ideological underpinnings of societies.»³³ Lignende støttes av Coffee, som påpeker museenes definisjonsmakt og at kunnskapen de produserer og narrative de formidler ofte blir ansett som fasiter.³⁴ Peter Aronsson skriver i «Europeiska nationalmuseer som förhandlingsarenor» om nasjonale museers «forhandlinger» hva kunnskapsproduksjon og -formidling angår.³⁵ Han trekker frem fire dimensjoner som særlig relevante: 1. Utvalg, som hvilke gjenstander som velges ut og hva de representerer, 2. Koblingen mellom politikk og kunnskapsproduksjon, 3. Nasjonens særegenhet, altså hva som belyser dens kjerne, styrke og særegenhet, og 4. Idealene dette fremmer, i fortid, nåtid og fremtid.³⁶

Å bryte med det rådende

Eriksens overnevnte bok avslutter med å referere til prosjekter som tar sikte på å utvikle og utvide museenes arbeid med identitet og historiefortelling³⁷ Her nevnes BRUDD fra 2003, som var et initiativ av Kulturrådet og ABM-utvikling, som stilte seg kritisk til hvordan «nasjonsbyggingens idé om en felles, nasjonal kulturarv har dominert kulturpolitikken og kulturinstitusjonene fram til i dag.»³⁸ I en rapport fra 2006 skriver de at kulturinstitusjoner i stor grad har vært tuftet på det som kan kalles et nasjonalt prosjekt, med tilvisning til nasjonal ideologi og selvforståelse: «Mange kulturinstitusjoner bærer fortsatt preg av dette. Som

³⁰ Gray, Clive, s. 78 i *The Politics of Museums*

³¹ Gray, Clive, s. 2 i *The Politics of Museums*

³² Gray, Clive, s. 13 i *The Politics of Museums*

³³ Gray, Clive, s. 17 i *The Politics of Museums*

³⁴ Coffee, Kevin, «Museums and the Agency of Ideology», s. 435 i «Curator. The Museum Journal»

³⁵ Aronsson, Peter, «Europeiska nationalmuseer som förhandlingsarenor», s. 344 i *Samling og museum. Kapitler av museenes historie, praksis og ideologi*, av Bjarne Rogan og Arne Bugge Amundsen (red), 2010.

³⁶ Aronsson, Peter, «Europeiska nationalmuseer som förhandlingsarenor», s. 345 i *Samling og museum av Bjarne Rogan og Arne Bugge Amundsen (red)*, 2010.

³⁷ Eriksen, Anne, s. 222 i *Museum. En kulturhistorie*

³⁸ «BRUDD. Om det ubehagelige, tabubelagte, marginale, usynlige, kontroversielle», s. 8, 2006. Tilgjengelig her: <https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/publikasjon-brudd>

viktige symbolinstitusjoner skulle de bidra til å bygge opp og styrke nasjonalstaten Norge, norsk identitet og det nasjonale fellesskapet. De ble en del av den nasjonale fortellingens kulturelle og historiske glansbilder.»³⁹ Dette mener de har medført at museene har «valgt bort, marginalisert og usynliggjort kulturer og historier, nyanser og motforestillinger og på den måten bidratt til å etablere og opprettholde ideen om En historie, En kultur, En sannhet.»⁴⁰ Dette er tendenser de mente var i endring, så vel som at de gjennom BRUDD-prosjektet oppfordret til og tilrettela for at ulike museer skulle etterstrebe ytterligere utvikling.

Vanskelig kulturarv og historie

I BRUDD-rapporten blir «vanskelig historie» utpekt som et sentralt eksempel på tematikk som burde få mer museal oppmerksomhet.⁴¹ Dette kan være tema som omhandler traumer, tabuer og lignede, og rapporten diskuterer hvorfor enkelte tema blir valgt bort og tiet om, med kartlegging av hvem tematikken ofte er utfordrende for. I denne forbindelse nevnes museenes selvpålagte restriksjoner, lokale versus nasjonale hensyn, hensyn til ulike grupper, det være seg nærmiljø, venneforeninger, kollegaer, de marginaliserte gruppene selv og andre. Samlet sett viser rapporten noe av kompleksiteten, utfordringene og etikken som preger arbeidet, eller forårsaker mangel på arbeid med, vanskelige historier. Velvet Nelson kobler vanskelig kulturarv til utdanningsfeltet, og skriver at utfordringene ikke nødvendigvis er på grunn av det vanskelige innholdet, men reaksjonene det kan vekke.⁴² Aktørene bak BRUDD-prosjektet tar allikevel til orde for at museer i økende grad burde formidle andre historier og perspektiv enn kun «glansbilder og solskinnshistorier», og anser dette som del av deres samfunnsrolle.⁴³ Dette støttes av Norsk ICOMS, som også kobler slike prosjekter med museenes samfunnsrolle og anser det som en god måte for å aktualisere og nyansere sine samlinger og utstillinger.⁴⁴

Ny museologi og ny historie

For å kontekstualisere overnevnte visjoner og idealer vil jeg dra linjene til *New History* og *New Museology* fra de siste tiårene. Ifølge Peter Burke er det snakk om et brudd med det frem til da rådende historiefaget, som hvilke perspektiv, verdier og bidrag som har blitt vektlagt

³⁹ «BRUDD. Om det ubehagelige, tabubelagte, marginale, usynlige, kontroversielle», s. 9, 2006.

⁴⁰ «BRUDD. Om det ubehagelige, tabubelagte, marginale, usynlige, kontroversielle», s. 9, 2006.

⁴¹ «BRUDD. Om det ubehagelige, tabubelagte, marginale, usynlige, kontroversielle», s. 14, 2006.

⁴² Nelson, Velvet, «Liminality and Difficult Heritage in Tourism», s. 300 i *Tourism Geographies*, 22:2, 298-318, DOI: 10.1080/14616688.2019.1666161

⁴³ «BRUDD. Om det ubehagelige, tabubelagte, marginale, usynlige, kontroversielle», s. 9, 2006.

⁴⁴ Pabst, Kathrin, Eva D. Johansen og Merete Ipsen (red.), s. 8 i «Mot nye relasjoner mellom museum og samfunn» (2016)

opp gjennom tidene og med det blitt ansett som den «offisielle historien.»⁴⁵ Burke skriver at historiefaget i stor grad har omhandlet politiske tema,⁴⁶ ofte med fokus på hendelser heller enn strukturer, og på «store dåder» begått av hovedsakelig mektige menn, med skriftlige dokumenter som sin primære kilde.⁴⁷ Gjennom de siste tiårene har faget blitt mangfoldiggjort og demokratisert. Et annet sentralt element er fagets grad av objektivitet,⁴⁸ hvor dets tidligere status som «fasit» og «lovgiver» har blitt utfordret, og det i dag er stadig vanligere å anerkjenne at historiefortelling ikke er objektivt og fullstendig, men påvirket av ytre og kulturelt konstruerte omstendigheter og en iboende flyktighet, med kulturell relativisme som et sentralt begrep.⁴⁹ De nye tendensene utvider også rommet for hvilket kildemateriale som kan anvendes,⁵⁰ så vel som hvilke aspekter av liv og samfunn som blir vektlagt, hvor hverdagsliv inkluderes i større grad.⁵¹ Kulturelle trender kan ikke analyseres på samme måte som enkelthendelser, og krever derfor nye metoder, med en større interesse for og vektlegging av strukturelle aspekt.⁵² «*History from below*» brukes også om dette og beskriver skiftet fra å utelukkende skrive om samfunnets maktpersoner og deres perspektiv til å også løfte frem oversatte og marginaliserte grupper, hvor kvinnehistorie fremheves som et eksempel.⁵³

Sentralt innen den nye museologien er opprøret med den elitistiske posisjonen, som har preget museene fra de eldste representantene og deres «ovenfra og ned»-perspektiv, hvor idealet omhandlet deres rolle i å danne og sivilisere befolkningen.⁵⁴ Den nye museologien er i større grad opptatt av museenes samfunnsrolle og møte med offentligheten og besøkende, med publikumsdeltagelse som et viktig element.⁵⁵ En annen tendens er at museenes fagfolk har gått fra å bli ansett som «lovgivere» til å bli ansett som «tolkere».⁵⁶ Dette påvirker museenes rolle, innhold og aktiviteter, og har åpnet opp for diskusjoner om definisjonsmakt, hvilke

⁴⁵ Burke, Peter «Introduction» s. 2 i *New Perspectives on Historical Writing* (2001)

⁴⁶ Burke, Peter «Introduction» s. 3 i *New Perspectives on Historical Writing*

⁴⁷ Burke, Peter «Introduction» s. 4 i *New Perspectives on Historical Writing*

⁴⁸ Burke, Peter «Introduction» s. 5 i *New Perspectives on Historical Writing*

⁴⁹ Burke, Peter «Introduction» s. 3 i *New Perspectives on Historical Writing*

⁵⁰ Burke, Peter «Introduction» s. 5 i *New Perspectives on Historical Writing*

⁵¹ Burke, Peter «Introduction» s. 11 i *New Perspectives on Historical Writing*

⁵² Burke, Peter «Introduction» s. 16 i *New Perspectives on Historical Writing*

⁵³ Burke, Peter «Introduction» s. 19 i *New Perspectives on Historical Writing*

⁵⁴ McCall, Vikki og Clive Gray, s. 20 i «Museums and the 'new museology': theory, practice and organisational change» (2014) <https://doi.org/10.1080/09647775.2013.869852>

⁵⁵ McCall, Vikki og Clive Gray, s. 19 i «Museums and the 'new museology': theory, practice and organisational change»

⁵⁶ McCall, Vikki og Clive Gray, s. 21 i «Museums and the 'new museology': theory, practice and organisational change»

historier som fortelles, hvem som får forme dette, samt hvem og hva som «musealiseres». I BRUDD-rapporten omtales dette slik: «Å velge handler om makt og om politikk, om hvem som har definisjonsretten og hvem som har representasjonsretten, om makten til å definere verdier og holdninger og makt til å definere hva som er kulturarv. Begrepet kulturarv er ikke gitt en gang for alle, det skapes og gjenerobres i en prosess som aldri er nøytral.»⁵⁷

Kvinnehistorie og feministisk historie og museologi.

Joan Wallach Scott har skrevet mye om utviklingen av disiplinene kvinneforskning og -historie, hvor mye er relevant også i en museologisk kontekst. I «Women's History» tegner hun opp en utvikling innad i historiefaget fra 1960-tallet og utover 1980-tallet, hvor hun skriver at de store utviklingstrekkene beveger seg fra feminisme til kvinnestudier til begrepet «gender», altså fra politikk (feminisme) til kvinnestudier (spesialisert historie) til «gender» (analyseverktøy).⁵⁸ Sistnevnte begrep, «gender», ble utbredt på 1980-tallet og brukes for å beskrive de sosiale forskjellene og kulturelle konstruksjonene som former kvinner og menn.⁵⁹ Scott tar for seg dynamikken innad i feltet og utfordringene som oppstår i møtet mellom nyere strømninger av spesialisert kvinnehistorie eller feministisk historie og den tradisjonelle, mannsdominerte kjernen i historiefaget. Dette mener hun omhandler noe langt mer enn å «kun» supplere de etablerte historiene, da det også rommer en grunnleggende kritikk av de dominerende tendensene, som har ekskludert andre betydningsfulle perspektiv til sin fordel. Her refererer hun til Martha Minows teorier om «*the dilemma of differences*» for å beskrive hvordan kvinnehistoriefaget i sin kjerne må konfrontere historiefagets tradisjon, siden det gjennom tidene nesten utelukkende har blitt skrevet om og av det hvite mannspektivet.⁶⁰ Ifølge Scott er en revolusjonerende faktor ved kvinnehistoriefaget at det tydeliggjør at historieskriving og -forståelse er subjektiv og partisk. Videre mener hun at dette bryter med fagets tidligere selvforståelse og rykte, og dermed kan forklare noe av motstanden mot kvinnehistoriefaget.⁶¹ Kilden kjønnsforskning intervjuet i 2019 blir historikere om status for kvinnehistoriefaget, der det ytres at kvinners historiske bidrag fortsatt blir glemt og at det understreker behovet for et forskningsfelt som retter seg spesifikt mot kvinnehistorie og -

⁵⁷ «BRUDD. Om det ubehagelige, tabubelagte, marginale, usynlige, kontroversielle», s. 9, 2006.

⁵⁸ Scott, Joan Wallach, «Women's History», s. 43 i *New Perspectives on Historical Writing* av Peter Burke.

⁵⁹ Scott, Joan Wallach, «Gender: A Useful Category of Historical Analysis», s.1054 i *The American historical review*, 1986-12, Vol. 91 (5)

⁶⁰ Scott, Joan Wallach, «Women's History», s. 50 i *New Perspectives on Historical Writing* av Peter Burke.

⁶¹ Scott, Joan Wallach, «Women's History», s. 52 i *New Perspectives on Historical Writing* av Peter Burke

perspektiv.⁶² Her pekes det på et ønske om å undersøke menneskers historie fra flere hold, med kjønn som ett av disse.

Innen museologien er det relevant å se på hvilke historier og gjenstander som blir samlet inn, bevart, forsket på og formidlet, hvordan dette kan kobles til kjønn og kjønnsroller, hvordan kjønnsbalansen innen samlinger og -utstillinger fortøner seg, og hvordan kjønn blir presentert. Brita Brennans drar i «Skeive utstillinger, rette linjer og fullpakkede perspektiver» linjene tilbake til 1970-tallet og datidens feminisme, der det å synliggjøre kvinners bidrag i museale settinger var en viktig motivasjon.⁶³ Her blir Judy Chicago trukket frem som en sentral aktør, grunnet formuleringen av begrepet feministisk kunst. Dette var ofte i materialer og kunstarter som fram til da ikke ble forbundet med den prestisjetunge kunsten, som keramikk, broderi og andre typiske kvinnetradisjoner, med mål om å heve deres status og utvide rommet for kunst.⁶⁴ Flere pekte på en underrepresentasjon av kvinner ved museer, så vel som at de hovedsakelig tjente som «objekt for mannlige kunstneres og kunstskjønneres estetiserende blikk.»⁶⁵ Selv om overnevnte i stor grad omhandlet kunstfeltet bidro det til å problematisere museet som institusjon. Arndis Bergsdóttir peker på forskning som kartlegger kjønn på museum, hvor flere viser at mannen stadig plasseres i sentrum.⁶⁶ Et eksempel er Gaby Porters studier fra 1995, som konkluderer med at de utvalgte utstillingene i stor grad reproducerer kulturelle forventninger til kjønn, og at kvinner stadig reduseres til passive, overfladiske og underutviklede roller.⁶⁷ Wera Grahn nevnes også, grunnet hennes funn om eksklusjon av elementer som bryter med kjønnsstereotyper ved et utvalg svenske museer.⁶⁸

⁶² Kilden kjønnsforsknings nettsider, «Kvinnens historiske bidrag blir fortsatt glemt», besøkt 08.01.2021. <http://kjonnsforskning.no/nb/2019/08/kvinnens-historiske-bidrag-blir-fortsatt-glemt?fbclid=IwAR2UOBvadMnS3m6FY78Wq0cuZwSVFVgSjeYniweryYMDQaQXpPuzKi94Lc>

⁶³ Brenna, Brita, «Skeive utstillinger, rette linjer og fullpakkede perspektiver», s. 68 i *Kjønn på museum* av Brita Brenna og Anne-Marit Hauan (red), 2018.

⁶⁴ Brenna, Brita, «Skeive utstillinger, rette linjer og fullpakkede perspektiver», s. 68 i *Kjønn på museum* av Brita Brenna og Anne-Marit Hauan (red), 2018.

⁶⁵ Brenna, Brita, «Skeive utstillinger, rette linjer og fullpakkede perspektiver», s. 69 i *Kjønn på museum* av Brita Brenna og Anne-Marit Hauan (red), 2018.

⁶⁶ Bergsdóttir, Arndis, «Museums and Feminist Matters: Considerations of a Feminist Museology», s. 129 i *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 24:2, 126-139.

⁶⁷ Bergsdóttir, Arndis, «Museums and Feminist Matters: Considerations of a Feminist Museology», s. 130 i *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 24:2, 126-139.

⁶⁸ Bergsdóttir, Arndis, «Museums and Feminist Matters: Considerations of a Feminist Museology», s. 130 i *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 24:2, 126-139.

I norsk kontekst har Gro Mandt forsket på dette, med funn om at mannen er normen selv i utstillinger laget av kvinner, og at selv om museene i lengre tid har vært ansett som egnede arbeidsplasser for kvinner, er de som institusjon «blitt formet og styrt på menns premisser, slik tilfellet er for de fleste akademiske bastioner. De kvinnelige akademikerne som produserer museumsutstillinger er skolert i, og fører videre tradisjonene fra, vitenskaper som ble utviklet av mannlige forskere i forrige århundre.»⁶⁹ Hun viser til funn om at kvinner er avvikende, og understreker behovet for å løfte frem ulike perspektiv og stille ulike spørsmål, hvorav sistnevnte i stor grad er avhengig av at forskjellige mennesker får delta, og argumenter for behov om økt bevissthet. I *Kjønn på museum* blir feltets utvikling redegjort for, både i norsk kontekst og i global sammenheng, hvis tendenser i stor grad samsvarer. Brita Brenna og Anne-Marit Hauan skriver om kvinnebevegelsens gjennomslag innen museumsfeltet, og kobler det sammen med lignende utviklinger innen andre fagfelt, med nikk til feministiske utstillinger og faglige fora som utfordret rådende forskning og formidling, med Kvinnemuseet som et ledende eksempel.⁷⁰ Senere viser Brenna til utvikling på 1990-tallet hvor forskningen kjønnspektiv i museene mistet noe av sin kraft.⁷¹ I 2020 fremla Equality Check en kartlegging av norske kunstsamlinger, som viste at kun 11 prosent av innkjøpt kunst er laget av kvinner.⁷² Dette vekket reaksjoner og resulterte i kampanjen «Likestilling i kunsten», hvor museer og gallerier ble oppfordret til å etterstrebe likestilling i samlingene sine.⁷³

FNs bærekraftsmål fra 2015 inkluderer likestilling mellom kjønnene som et sentralt mål, og UNESCO anser likestillingsarbeid til å være blant deres fremste fokusområder, hvor museene blir trukket fram som sentrale aktører.⁷⁴ I 2020 viet ICOM (International Council of Museums) en av sine utgaver av tidsskriftet *Museum International* til museer og kjønn, noe de også gjorde i 2007. Redaktør for 2020-utgaven, Ashley E. Remer, trekker en kobling mellom de to utgivelsene og stiller spørsmål om hva som har endret seg.⁷⁵ Hun referer til overnevnte

⁶⁹ Mandt, Gro, «Trenger vi feministisk museumskritikk?», s. 13 i «Kvinneforskning 1/94» utgitt av Kilden Kjønnforskning (1994)

⁷⁰ Brenna, Brita og Anne-Marit Hauan, «Museumskjønn», s. 11 i *Kjønn på museum*, 2018.

⁷¹ Brenna, Brita, «Skeive utstillinger, rette linjer og fullpakkede perspektiver», s. 70 i *Kjønn på museum* av Brita Brenna og Anne-Marit Hauan (red), 2018.

⁷² NRK.no, «Bare ett av ti offentlige kunstverk er av kvinner», besøkt 08.01.2021:

<https://www.nrk.no/kultur/ny-undersokelse-bare-ett-av-ti-offentlige-kunstverk-er-av-kvinner-1.15186036>

⁷³ Aftenposten.no, «Starter kampanje for flere kvinner i kunsten – får nei av Nasjonalmuseet», besøkt 08.01.2021: <https://www.aftenposten.no/kultur/i/weEazL/starter-kampanje-for-flere-kvinner-i-kunsten-faar-nei-av-nasjonalmuseet>

⁷⁴ «Gender perspectives on cultural heritage and museums», s. 5 i *Museum International* (2007).

⁷⁵ Remer, Ashley E., S.2 i «Gender and museums», fra *Museum International* (2020), 72:1-2, 1-7, DOI: 10.1080/13500775.2020.1806586

bærekraftsmål og FNs utviklingsprogram, og deres rapport om tematikken fra mars 2020. Den belyste en negativ utvikling hva kvinnesyn og oppslutning om likestilling angår, med funn om utbredte fordommer rundt kjønn og kjønnsroller. Remers tekst rommer både skepsis og et lavmælt håp. Førstnevnte grunnet de patriarkalske strukturene som preger også museer, så vel som det faktum at fremskritt har beveget seg tregt gjennom flere tiår, tross økt fokus på likestilling i mange sammenhenger.⁷⁶ Det håpefulle sporer hun til kvinnemuseer og beslektede initiativ, hvor museumsaktivisme, arbeid for holdningsendringer og bevisstgjøring blir trukket frem som betydningsfullt,⁷⁷ så vel som viktigheten av representasjon, mangfold og nyanser, både når det kommer til hvilke historier og perspektiver som løftes frem, hva som blir forsket på, dokumentert, innsamlet og bevart, og hvem som får være med på å forme dette.⁷⁸

3. Metode

Jeg har gjennom oppgaven anvendt ulike kilder for å kartlegge Kvinnemuseets historie, med hensikt om å få disse til å belyse hverandre. De kan deles inn i fire kategorier: muntlige kilder (intervju med aktører ved museet), byråkratiske kilder (lokale eller nasjonale, som offentlige utredninger og lignende dokument), offentlighetskilder (fra aviser, debatter og lignende), så vel som museets eget formidlingsarbeid (tekster, nettsider, nettutstillinger, utstillinger, kataloger m.m). Jeg har hatt tilgang til museet og besøkt deres nye basisutstilling, så vel som deres arkiv, hvor jeg har gått gjennom klippbøker, planer, styreprotokoller og lignende. De muntlige kildene, som har delt kunnskap og erfaringer, fra forskjellige tidspunkt og med ulike erfaringsgrunnlag og posisjoner, har vært sentrale i prosjektet. Jeg tok tidlig kontakt med ansatte ved Kvinnemuseet, hvor jeg presenterte meg selv og oppgaven. De jeg kontaktet med intervjuforespørsel var Kari Sommerseth Jacobsen, Mona Holm og Thea Aarbakke, og intervjuene ble gjennomført i januar og februar. Jacobsen var sentral i etableringen av Kongsvinger museum på 1980-tallet og oppbyggingen av Kvinnemuseet, hvor hun var leder frem til 2015. Holm har jobbet ved museet siden 1999, er museumsleder nå og president i det internasjonale nettverket av kvinnemuseer. Aarbakke er ansatt i prosjektstilling ved museet og er koordinator for det pågående formidlingsprosjektet «Nå begynner a' med det der igjen» i

⁷⁶ Remer, Ashely E., S.4 i «Gender and museums», fra Museum International (2020)

⁷⁷ Remer, Ashely E., S.5 i «Gender and museums», fra Museum International (2020)

⁷⁸ Remer, Ashely E., S.6 i «Gender and museums», fra Museum International (2020)

det nasjonale museumsnettverket for kvinnehistorie. Jeg anser det som betydningsfullt og nyttig for oppgavens fremdrift og form at jeg har hatt muligheten til å intervju flere aktører ved museet, som har vært aktive på ulike tidspunkt og innen forskjellige felt. Fra tidlig i prosessen har jeg vært opptatt av museets rolle på ulike plan, det være seg lokalt, nasjonalt og internasjonalt, og det har også påvirket valg av deltagere. Deltagerne har vært relevante innen ulike felt, hvorav samtlige har kunnet uttale seg om museets nasjonale mandat. Jacobsen har, grunnet hennes erfaringer fra museets begynnelse, fortalt om dets utvikling fra et lokalt kvinnemuseum mot det nasjonale. Her har hennes engasjement for bevaringen av Rolighed og oppbyggingen av Kvinnemuseet vært særlig sentralt, så vel som museets steg mot og arbeid med nasjonale oppgaver. Holm har delt mer av dette, så vel som internasjonale erfaringer, i kraft av sin rolle i IAWM. Aarbakke er gjennom sin nåværende prosjektstilling særlig relevant grunnet erfaringene fra det nasjonale museumsnettverket for kvinnehistorie.

«Oral history»

Intervjuene ble gjennomført etter «oral history»-metoden, som er en form for kvalitative intervjuer, med fokus på deltagerens perspektiv og erfaringer.⁷⁹ Denne har flere fellestrekk med dybdeintervjuer, som begge er en dyptgående søken etter kunnskap, noen ganger på bekostning av bredde. Mens dybdeintervjuer ofte er temaorientert, dekker «oral history»-intervjuer ofte en stor del av deltagerens liv. Ifølge Patricia Leavy omhandler dette et forsøk på å koble «individual experiences with the larger context in which those experiences occur.»⁸⁰ Eksempelvis har metoden blitt brukt innen sosiologien, for å koble individuelle erfaringer (på mikronivå) med kulturelle, historiske og strukturelle fenomen (på makronivå). Metoden er mye brukt av feministiske forskere, grunnet vektleggingen av det subjektive og for å belyse og forstå undertrykkede fenomen og slippe til orde undertrykkede stemmer.⁸¹ «Oral history» er basert på muntlig fortellertradisjon, som anerkjenner at enkeltmennesker har verdifull kunnskap basert på deres livserfaringer, og hvor kunnskapen har «overlevd» ved overføring mellom generasjoner.⁸² Sentralt for metoden er de filosofiske utgangspunktene ontologisk og epistemologisk. Det ontologiske er basert på antagelser om den sosiale verdens

⁷⁹ Leavy, Patricia, s. 1 i *Oral History: Understanding Qualitative Research* (2011)
DOI: 10.1093/acprof:osobl/9780195395099.001.0001

⁸⁰ Leavy, Patricia, s. 6 i *Oral History: Understanding Qualitative Research*

⁸¹ Leavy, Patricia, s. 2 i *Oral History: Understanding Qualitative Research*

⁸² Leavy, Patricia, s. 5 i *Oral History: Understanding Qualitative Research*

natur, med fokus på subjektive erfaringer og hvordan den sosiale virkeligheten kan studeres.⁸³ Den epistemologiske posisjonen omhandler forskningens definisjonsmakt og autoritet, som hvordan dette påvirker prosjektets prosess og dynamikken mellom forsker og deltager. Innen «oral history»-metoden er forskning en prosess, ikke et «event». Mening er ikke et statisk og endelig produkt som venter på å bli oppdaget, men noe som kontinuerlig utvikles.⁸⁴ Ifølge Leary blir forskning ansett som en dynamisk og justerbar prosess, hvor det ikke finnes noen overordnet fasit for hvordan den skal utføres. Dette kan komme direkte til uttrykk i intervjuene, som ofte er åpne, fleksible og unike, og som kan ta ulike retninger og berøre ulike tema. Dette kan igjen påvirke prosjektets retning, da nye kurser kan bli staket ut av funn gjort underveis. Epistemologisk posisjoner «oral history»-metoden forsker og deltager som likeverdige bidragsytere i et samarbeid, hvor forsker ikke har full enerett og autoritet over kunnskapen og meningen som produseres. Intervjuenes åpne format og fleksible innretning kan påvirkes av begge parter.

Aktørperspektiv og institusjonsperspektiv:

Jeg har gjennom oppgaven vært opptatt av Kvinnemuseets møte med omverdenen og roller i ulike settinger, så vel som hvordan samfunnsoppdraget blir løst, da med hovedfokus på deres nasjonale mandat. Intervjuene har omhandlet deltagernes perspektiver og erfaringer, i kraft av deres roller som representanter for museet. Jeg har ikke posisjonert meg særlig kritisk til eller overprøvd det de har fortalt, men latt dem fortelle på deres premisser, og dette preger referanser til intervjuene. Dette materialet er dermed fra et aktørperspektiv, i et samspill med et institusjonsperspektiv. Dette valget er tatt da oppgavens overordnede fokus omhandler institusjonen Kvinnemuseet og hvordan den vokser frem. I forkant av intervjuene har jeg laget relativt åpne intervjumaler, med noen overordnede nøkkelpunkt, hvor har jeg etterstrebet å formulere og formidle spørsmål som ikke er ledende, men som i stedet kan fungere som inngangsporter inn til den overordnede tematikken. Intervjuene har blitt spilt inn og lagret, hvor jeg i ettertid har laget sammendrag og transkribert dem før videre analyse og arbeid.

⁸³ Leavy, Patricia, s. 4 i *Oral History: Understanding Qualitative Research* (2011)

⁸⁴ Leavy, Patricia, s. 5 i *Oral History: Understanding Qualitative Research* (2011)

Mye av det skriftlige materialet er ikke digitalisert og ble tilgjengeliggjort gjennom besøk til Kvinnemuseets arkiv i Kongsvinger i februar og mars. Her gikk jeg gjennom strategiplaner, årsplaner og -rapporter, møtereferat og styreprotokoller etc., tilbake til 1980-tallet og frem til nyere tid. Jeg har dermed kunne følge store deler av museets historie, med fokus på utvikling, strategier og målsetninger underveis. En sentral del av dette har omhandlet museets utvikling til å bli et museum med nasjonalt mandat, hvor jeg har undersøkt strategier, prioriteringer og arbeid som har blitt gjort innen dette, så vel som aktuelle diskusjoner rundt hva Kvinnemuseet skal være, gjøre og inneholde. Jeg har lest politiske dokumenter om museer med nasjonale oppgaver, og sett på sentrale forventninger, krav, målsetninger og hensikter. Videre har jeg lest og analysert tekster forfattet av Kvinnemuseets selv, så vel som rapporter fra både museet og det nasjonale nettverket for kvinnehistorie, samt analysert utstillinger, nettutstillinger, utstillingskataloger og annet materiale på museets nettsider. Her har jeg sett på hvordan Kvinnemuseet fremmes på nettsider og beslektede kanaler, samt hvordan deres fokusområder og målsetninger formidles. Jeg har vært opptatt av å undersøke hvilke historier museet formidler, som eksempel på deres bidrag til offentlig historie og identitet. Ellers har jeg gått gjennom museets klippbøker, med et stort utvalg avisklipp fra 1980-tallet og frem til nyere tid, så vel som en del digitalisert avismateriale via Nasjonalbibliotekets arkiv. Dette grunnet et ønske om å tilegne meg kilder også utenfor museet, hvor blant annet lokale aviser som Glåmdalen har vært aktive. Jeg har ønsket å spore opp forventninger til og reaksjoner på Kvinnemuseet og deres arbeid, og har derfor gjennomgått debattinnlegg som berører dette. Også andre tekster og studier har vært av relevans, som Kari Gaarder Losnedahls forskning på tematikken rundt kjønn på museum på 1990-tallet. Samlet sett har jeg vært opptatt av å få et rikt, variert og mest mulig oversiktlig bilde av Kvinnemuseets historie og utvikling fra 1980-tallet til etableringen i 1995 og frem til i dag. Som nevnt har den overordnede tematikken omhandlet museets vei fra å være et lokalt kvinnemuseum til å bli et nasjonalt museum for kvinnehistorie, med en økt internasjonal forankring som følge av det nasjonale mandatet. Jeg har som nevnt vært interessert både i hvilke strategier museet selv har lagt til grunn for denne nasjonaliseringen, iblandet politiske visjoner og kriterier, samt vært opptatt av disse ulike geografiske, kulturelle og politiske nivåene, som både kan harmonere og medføre spenninger.

4. Historien om Kvinnemuseet – fra det lokale til det nasjonale

Historien om Kvinnemuseet starter i Kongsvinger på 1980-tallet. Da Kari Sommerseth Jacobsen var i gang med å bygge opp byhistoriske Kongsvinger museum, oppdaget hun at det i stor grad var mannsdominerte tradisjoner og historier som hadde blitt bevart.⁸⁵ Dette er en tendens som var synlig også utenfor museumsveggene, og Kari Gaarder Losnedahl skriver om en aksjon om gatenavn i et nytt boligområde i Kongsvinger som et sentralt eksempel.⁸⁶ Navnekomiteen besto av to menn, som hadde tatt for seg lokal krigshistorie og besluttet at det var fortjenestefulle offiserer som skulle hedres med gatenavn. Dette gjorde det betimelig å undersøke status for kjønnsrepresentasjon i bybildet, som resulterte i funn om at Kongsvinger på daværende tidspunkt (i 1993) besto av 170 km mannsgater og 2,5 km kvinnegater. Dette sto som et sterkt argument om at mannsdominert krigsinnsats måtte vike, eller i det minste nedtones, for å inkludere flere kvinner.⁸⁷ Mannsdominansen i byens historie har den sentralt beliggende festningen og dens krigshistorie som et viktig bidrag. Lignende formidles i Kongsvinger museums årsmelding fra 1985, hvor det refereres til deres vedtekter om at «Museet skal bidra til økt kunnskap om distriktets historie. Mer enn noe annet har distriktets kvinnehistorie vært lite påaktet, og er særlig lite behandlet i bygdebøkene så vel som i byhistorien. Styret i Kongsvinger Museum har sett det som en viktig oppgave å trekke kvinnenens historie frem fra glemselen.»⁸⁸ Ifølge Losnedahl er det at museet var nyetablert på denne tiden og at ingen kurs var «staket opp på forhånd av mannssterke museumsbestyrere» utslagsgivende for deres vektlegging av kvinnehistorie.⁸⁹ Dette ble gjort gjennom ulike utstillinger og arrangementer, som foredrag om Kongsvingerkvinnen Maren Cathrine Dahl (1855-1906), som var Norges første kvinne til å avlegge juridisk embetseksamen⁹⁰, så vel som gjennom utstillingen «Pionerkvinner i Kongsvinger» fra 1986.⁹¹ Dette var et samarbeid med lokale historielag fra Brandval, Vinger og Kongsvinger,⁹² hvor målet var å presentere ulike lokale kvinner som hadde gjort seg gjeldende på den offentlige arena. Forfatter Dagny Juel var blant kvinnene i utstillingen, og museet var på 1980-tallet aktiv i bevaringskampen for hennes barndomshjem, Rolighed, en ærverdig sveitservilla fra 1857, i sentrum av byen.⁹³ I

⁸⁵ Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021.

⁸⁶ Losnedahl, Kari Gaarder, s, 70 i *Kvinne + museum = kvinnemuseum?* (1993)

⁸⁷ Losnedahl, Kari Gaarder, s, 70 i *Kvinne + museum = kvinnemuseum?* (1993)

⁸⁸ Kongsvinger Museums årsmelding fra 1985, upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, s. 9. (1985)

⁸⁹ Losnedahl, Kari Gaarder, s, 74 i *Kvinne + museum = kvinnemuseum?* (1993)

⁹⁰ S. 9 i Kongsvinger Museums årsmelding fra 1985.

⁹¹ Kongsvinger Museums årsmelding fra 1986, upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, s. 8 (1986)

⁹² S. 8 i Kongsvinger Museums årsmelding fra 1986.

⁹³ S. 17 i Kongsvinger Museums årsmelding fra 1986.

august 1987 arrangerte de Dagny Juel-ukene, med foredrag, opplesninger av hennes arbeid, konserter og lignende.⁹⁴ Dette fikk mye oppmerksomhet, både fra publikum og i media⁹⁵, og regnes av Jacobsen for å være en utslagsgivende begivenhet for ideen om å etablere et kvinnemuseum i Juels barndomshjem.⁹⁶ Dette var den første utstillingen om Juel, og ifølge Jacobsen medførte den at folk fikk et nytt syn på henne, en økt interesse for både lokal (kvinne)historie, så vel som bevaringen av Juels barndomshjem.

Spørsmålet om eget kvinnemuseum formuleres i Kongsvinger Museums årsmelding fra 1988, hvor det refereres til deres årelange arbeid med å løfte frem kvinnehistorie og hvor de har sett at «viktige deler av historien er usynliggjort eller bagatellisert. Mannlige historieskrivere og kulturvernsforkjempere har – bevisst eller ubevisst – fokusert på menns hverdagsliv og menns bragder»⁹⁷ Dette, kombinert med kunnskap om de mange interessante kvinnehistoriene som finnes, formuleres her som årsaker til kvinnemuseumsideen. Overnevnte skjedde på en tid hvor andre land, det være seg et spenn fra Danmark til Vietnam, hadde etablert kvinnemuseer, og tematikken kjønn på museum fikk økt oppmerksomhet. I 1989 ble det utarbeidet et forprosjekt av Torunn Johansen med midler fra Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet, som var øremerket kvinnepolitisk opplysningsarbeid.⁹⁸ I 1992 fikk Kari Garder Losnedahl arbeidsstipend fra Senter for humanistisk kvinneforskning ved Universitet i Bergen, med oppgave om å undersøke kvinnekulturens kår ved kulturhistoriske museer i Norge.⁹⁹ Året etter ble «Nettverk for museumskritikk i et kvinneperspektiv» etablert, med følgende målsetting: «å rette blikket mot kvinnekulturens kår ved våre museer og avsløre den underkommunisering denne kulturytringen var blitt til del.»¹⁰⁰ Diskusjonene om kvinnemuseer pågikk flere steder, eksempelvis i Stavanger¹⁰¹ og i Bergen¹⁰², men ble ikke realisert. For Kvinnemuseet i Kongsvingers del sammenfalt ideen med muligheten bygget Rolighed åpnet for. På 1980-tallet hadde kommunen planer om å rive det for å i stedet bygge

⁹⁴ Kongsvinger Museums årsmelding fra 1987, upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, s. 8 (1987)

⁹⁵ S. 9 i Kongsvinger Museums årsmelding fra 1987.

⁹⁶ Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021

⁹⁷ Kongsvinger Museums årsmelding fra 1988, upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, s. 10 (1988)

⁹⁸ Jacobsen, Kari Sommerseth, «Kvinnemuseet på Rolighed», s. 34 i «Kvinneforskning 1/94», utgitt av Kilden kjønnsforskning (1994)

⁹⁹ Losnedahl, Kari Gaarder, s. 3 i *Kvinne + museum = kvinnemuseum?* (1993)

¹⁰⁰ Losnedahl, Kari Gaarder, s. 1 i *Hvorfor drive kvinneforskning i museene?* (2000)

¹⁰¹ «Norges kvinnemuseum?», s. 4 i Rogalands avis, 22.7.1992.

¹⁰² Losnedahl, Kari Gaarder, s. 63 i *Kvinne + museum = kvinnemuseum?* (1993)

leiligheter, noe som igangsatte en intensiv bevaringskamp.¹⁰³ Denne blir av Kari Sommerseth Jacobsen beskrevet som en «*aktivistisk aksjon*», med lokale ildsjeler i front.¹⁰⁴ Rivningen hadde blitt vedtatt tre ganger, men bygget ble offisielt reddet i 1989, hovedsakelig grunnet planen om kvinnemuseum.¹⁰⁵ Statens kulturminneråd, Riksantikvaren, Fylkeskonservatoren, lokalavisen Glåmdalen, Miljøverndepartementet og enkelte stortingsrepresentanter var blant støttespillerne.¹⁰⁶ Våren 1989 gikk Kongsvinger museum til innkjøp av Rolighed, på i alt 600 000 kroner, halvparten fra Miljødepartementet og halvparten fra Riksantikvaren.¹⁰⁷

Et interessant aspekt ved museets tilblivelse er det faktum at det ble skapt ut av få ildsjelers engasjement, med Jacobsen i spissen, uten at det hadde en samling å vise frem. Ifølge Anne Eriksen er dette tendenser med lang tradisjon, og hun skriver at de fleste norske museers opphav ikke har hatt rot i en samling, men i beslutningsprosesser: «Det stiftes en forening som har til hensikt å bygge opp en samling. Også her har enkeltpersoner og ildsjeler vært viktige.»¹⁰⁸ Harald Høiback skriver om beslektet tematikk, hvor han sier at de fleste museer har sin opprinnelse i «private, lokale og selvrekrutterende grupper av ildsjeler.»¹⁰⁹ For Kvinnemuseet vedkommende kom ideene, bygget og museumsstatusen først, deretter ble samlingene gradvis bygd opp, med en aktiv søken etter relevante gjenstander. Her var avisen Glåmdalen en kanal hvor museet etterspurte gjenstander.¹¹⁰ Parallelt med dette foregikk en kontinuerlig søken etter økonomisk støtte, og de trange rammene er nevneverdig, da Jacobsen i mange år var den eneste faste ansatte og var avhengig av frivillig hjelp.¹¹¹ Det praktiske arbeidet med ferdigstillingen av huset ble gjennomført gjennom «arbeid for trygd»-tiltak og sivilarbeidere, som bidro til å forme dets innhold.¹¹² Slik fikk folk med ulike perspektiver og bakgrunn mulighet til å påvirke. Disse var hovedsakelig unge med liten eller ingen museumsfaglig bakgrunn, og kan med det tjene som eksempel på demokratisering og mangfoldiggjøring av museumsarbeid. I møtereftrat fra Kongsvinger museum nevnes avtaler

¹⁰³ Kvinnemuseets nettsider, «Kvinnemuseets oppgaver», besøkt 07.01.2021:

https://kvinnemuseet.no/Kvinnemuseets_oppgaver

¹⁰⁴ Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021

¹⁰⁵ Losnedahl, Kari Gaarder, s.71 i *Kvinne + museum = Kvinnemuseum?* (1993)

¹⁰⁶ Jacobsen, Kari Sommerseth, «Kvinnemuseet på Rolighed» S.31 i «Kvinneforskning 1/94»

¹⁰⁷ Kongsvinger Museums årsplan fra 1989, upublisert årsplan, Kongsvinger museum, s. 4 (1989)

¹⁰⁸ Eriksen, Anne, s. 81 i *Museum. En kulturhistorie*, 2009.

¹⁰⁹ Høiback, Harald, s. 260 i *Kunnskap og begeistring. En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte, 2021.*

¹¹⁰ «Kvinnemuseet med sitt hittil største løft», s. 20 i Glåmdalen, 28.03.2000

¹¹¹ «Det står kvinner bak», fra Nationen, 02.03.1996.

¹¹² Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021

med Arbeidskontoret om ansettelse av museumsassistenter, hvor de sto for lønningen, mens museet tilbød relevante oppgaver.¹¹³ I referat nevnes dette, hvor det til restaureringsarbeidet ble søkt om midler fra Riksantikvaren via fylkeskonservatoren i Hedmark: «Arbeidet ble igangsatt med 4 personer, men etter hvert fikk museet flere stillinger over ordningen arbeid for trygd, og i en lengre periode på høsten hadde vi hjemmel for 12 stillinger. Arbeidskontoret i Kongsvinger ved Rigmor Lukerstuen har vært en god samarbeidspartner».¹¹⁴ Overnevnte tendens preget også utviklingen av det danske kvinnemuseet, som i 1982 ble verdens første kvinnemuseum og som tilrettela for ikke-faglært arbeidskraft og arbeidsløse kvinner.¹¹⁵ Clive Gray anser slike trekk som produkt av den kritiske museologien, med idealer om å åpne opp museene i større grad og tilrettelegge for nye former for deltagelse og organisering.¹¹⁶

I årsmelding fra 1990 beskrives de økonomiske forholdene som «en konstant hodepine for styret», grunnet avslag på søknader, som medførte utsettelse av restaureringsarbeidet.¹¹⁷ I juni 1991 fikk de 410 000 kroner fra Miljøverndepartementet, så vel som at Norsk Kulturråd bevilget 50 000 kroner til magasin og Riksantikvaren ga 250 000 kroner.¹¹⁸ Prosessen fra bevaringskamp og ferdigstillingen av huset, til det å etablere og utvikle museet, så vel som å oppnå økonomisk støtte og markedsføring, ble hovedsakelig gjort av Jacobsen og de lokale ildsjelene og sivilarbeiderne. I Kongsvinger Museums årsmelding fra 1994 blir hennes betydning presisert: «Det er vår konservator som er drivkraften i Rolighedsprosjektet, og uten hennes enorme innsats, bl.a. for å skaffe midler, hadde huset ikke stått så vidt ferdig ved utgangen av 1994.»¹¹⁹ Museet ble åpnet i 1995 av dronning Sonja,¹²⁰ med utstillingen «Kvinneskjebner». Denne hadde vunnet førstepremien for beste utstillingsforslag hos Norsk Forskningsråd og ble finansiert av dem.¹²¹ Den omhandlet kvinners livsløp fra begynnelsen av 1900-tallet frem til nyere tid, var basert på et prosjekt av Kristin Danielsen og laget av Torunn Johansen.¹²² Utstillingen formidlet livshistoriene til kvinner fra ulike samfunnslag, det være seg en hushjelp, en fra arbeiderklassen og en fra borgerskapet, samtlige født mellom 1900 og

¹¹³ Referat fra styremøte i Kongsvinger museum, fra 06.03.2000, upublisert referat, Kongsvinger museum.

¹¹⁴ S.4 i Kongsvinger museums årsmelding fra 1989.

¹¹⁵ Losnedahl, Kari Gaarder, s 75 i *Kvinne + museum = kvinnemuseum?* (1993)

¹¹⁶ Gray, Clive, s. 19 i *The Politics of Museums* (2015)

¹¹⁷ Kongsvinger museums årsmelding fra 1990, upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, s. 4 (1990)

¹¹⁸ S. 9 i Kongsvinger museums årsmelding fra 1990.

¹¹⁹ Kongsvinger museums årsmelding fra 1994, upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, s. 3 (1994)

¹²⁰ «Sonja åpner Kvinnemuseet», fra Glåmdalen 27.01.1995.

¹²¹ S. 3 i Kongsvinger museums årsmelding fra 1994.

¹²² Kongsvinger museums årsmelding fra 1995, upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, s. 4 (1995)

1914.¹²³ Slik belyste den både individuelle livshistorier, men også erfaringer som var representative for langt flere, og som synliggjorde livskår fra en tidligere tid. Et uttalt mål var å «presentere vår nære historie på en ny og annerledes måte».¹²⁴

Kort tid etter åpningen arrangerte museet en kvinnekonferanse, hvor programmet omhandlet spørsmål som «hvordan kan kvinner være en ressurs for trivsel og utvikling?», med mål om å «synliggjøre kvinner og hva kvinner er dyktige på».¹²⁵ Her presiseres det at museet skal brukes som en ressurs, at det er viktig å gjøre noe levende rundt det, så vel som å få kvinner i tale. Deltagerlisten besto av et bredt spekter av aktører, det være seg kvinnenettverk og -organisasjoner, politikere og næringslivet. En agenda av denne typen tydeliggjør museets identitetsskapende potensial. Dette er utbredt for museer generelt, men nasjonalmuseer, så vel som museer som tar sikte på å løfte frem historier som tidligere har blitt ignorert, er i en særstilling. Gro Mandt skriver at kunnskap om fortida for mange er en identitetsskapende faktor og kobler dette opp mot hvordan mange bruker museumssamlinger og -utstillinger.¹²⁶ Dette støttes av Losnedahl, som mener museer tillegges et potensiale som «identitetsbekrefter, med evne til å styrke personers selvforståelse.»¹²⁷ Ifølge Losnedahl gjelder dette på flere plan; individuelt, lokalt og nasjonalt, så vel som for ulike grupper og synspunkt, noe hun anvender som et argument for at ulike utstillinger bør produseres. Ifølge museets utreder, Torunn Johansen, er dette en viktig del av deres arbeid, ytret gjennom følgende målsetning: «å få kvinner til å oppleve seg selv som likeverdige med menn – til tross for forskjellene. Ved økt bevissthet om at kvinnelige egenskaper er likeverdige med mannlige, vil stolthet og trygghet gi selvfølelse til å arbeide ut fra egne forutsetninger og ikke med menns måte å tenke, snakke og arbeide på som ideal. For målet er ikke likhet, men likeverdighet.»¹²⁸

Veien mot det nasjonale

Selv om Kvinnemuseet tok bolig i Dagny Juels barndomshjem, presiserer det tidlig at det ikke skulle bli en «Dagny Juel-dikterstue».¹²⁹ Dette bekreftes av Losnedahl, som skriver at museet

¹²³ Jacobsen, Kari Sommersest, «Rolighed åpner dørene», s. 22 i «Kvinnejournalen» 2/3-1995.

¹²⁴ Jacobsen, Kari Sommersest, «Rolighed åpner dørene», s. 22 i «Kvinnejournalen» 2/3-1995.

¹²⁵ «Kvinnekonferanse på Rolighed», fra Østlendingen 25.08.1995.

¹²⁶ Mandt, Gro, «Trenger vi en feministisk museumskritikk?» s. 12 i «Kvinneforskning 1/94»

¹²⁷ Losnedahl, Kari Gaarder, s. 6 i *Kvinne + museum = kvinnemuseum?* (1993)

¹²⁸ Losnedahl, Kari Gaarder, s. 73 i *Kvinne + museum = kvinnemuseum?* fra 1993.

¹²⁹ Jacobsen, Kari Sommersest, «Kvinnemuseet på Rolighed», s. 31 i «Kvinneforskning 1/94»

ikke var et personmuseum og at Juel bare var ett av flere elementer.¹³⁰ Selv om Kongsvinger museum fra 1980-tallet av hadde formidlet lokal og regional kvinnehistorie, var de opptatt av å synliggjøre kvinner som også var nasjonalt og internasjonalt kjent. Jacobsen forteller om bevisstheten rundt at det ikke skulle bli et lokalt kvinnemuseum: «for da kunne man tenke seg at det ville poppe opp kvinnemuseer i hvert fylke, og det var staten heller ikke interessert i.»¹³¹ Sistnevnte kan forstås i lys av datidens kulturpolitikk, med mål om færre museer, noe som resulterte i konsolideringer og omfattende omorganisering av museumslandskapet i kjølvannet av museumsreformen i 1999. Dette medførte at Kvinnemuseet forble i koalisjon med de andre museene i Kongsvinger-regionen, under tittelen Kongsvinger museum, noe som er tilfellet den dag i dag. Disse har senere blitt innlemmet i det regionale museumsnettverket ANNO, med andre museer i Hedmark. Konkurransen om økonomiske bevilgninger er et annet aspekt, grunnet prinsippet om at staten kan bidra med tilskudd inntil 60% og at regionen skal stå for minst 40%.¹³² Et unntak her er museer med status som nasjonale, dette grunnet deres særegne mandat og ansvar innen sine spesifiserte felt.¹³³

I årene før museumsreformen foregikk det diskusjoner om hvorvidt Kvinnemuseet skulle få status som nasjonalmuseum, hvor daværende styreleder Åsne Stolpe beskriver støtten fra fylket som solid og økende.¹³⁴ Glåmdalen skriver i 1996 at Kongsvinger Arbeiderparti arbeidet for at museet skulle få nasjonal status, hvor ordfører Trond Hansen la frem forslaget på partiets årsmøte.¹³⁵ Dette ble vedtatt etter en tverrpolitisk beslutning på Stortinget i 1998.¹³⁶ I museets årsmelding beskrives det som en milepæl og som et viktig premiss for at oppbyggingen av institusjonen kunne fortsette.¹³⁷ Kvinnemuseet ble med det det trettende

¹³⁰ Losnedahl, Kari Gaarder, s 72 i *Kvinne + museum = kvinnemuseum?* (1993)

¹³¹ Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021

¹³² St. Meld. Nr. 22 (1999/2000): *Kjelder til kunnskap og oppleving: Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på kulturområdet*, s. 162, (1999/2000).

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-22-1999-2000-/id192730/>

¹³³ St. Meld. Nr. 22 (1999/2000): *Kjelder til kunnskap og oppleving: Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på kulturområdet*, s. 105, (1999/2000)

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-22-1999-2000-/id192730/>

¹³⁴ «Kvinnemuseet uten nasjonal status» s. 13 i Glåmdalen 14.10.1997

¹³⁵ «Rolighed for hele landet», s. 4 i Glåmdalen, 21.02.1996.

¹³⁶ Stortingets publikasjon fra 1997-1998: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Budsjett/1997-1998/innb-199798-002/?lvl=0>

¹³⁷ Årsmelding for Kvinnemuseet Rolighed fra 1998, upublisert årsmelding, Kvinnemuseet Rolighed/Kongsvinger museum, s. 1 (1998)

tilskuddet på listen over museer med nasjonalt ansvar i Norge, hvorav det blant disse finnes et bredt spenn av tematikk og ansvarsområder. Mest kjent er nok Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design i Oslo, som i strategiplanen for 2020-2025 innleder med å definere sitt samfunnsoppdrag til å omhandle forskning på, forvaltning og tilgjengeliggjøring av landets største samling av kunst, arkitektur og design.¹³⁸ Norsk Bergverksmuseum på Kongsberg er et annet eksempel, og på deres nettsider nevnes en kombinasjon av lokalt og nasjonalt arbeid og tematikk.¹³⁹ ANNO-medlem Norsk Skogsmuseum på Elverum, har nasjonalt ansvar for utmarksnæringene jakt, fangst, fiske, skog, skogbruk og skogsindustri.¹⁴⁰ Med mandatet fulgte 1 000 000 kroner i økonomisk støtte, så vel som at museet ble sikret midler over statsbudsjettet hvert år,¹⁴¹ under post 70 «Nasjonale institusjoner», så vel som at de ble underlagt Kulturdepartementet.¹⁴² Den årlige støtten medfører økt trygghet, herunder at museet kunne legge mer langsiktige planer, ansette flere og bygge ut. Jacobsens fikk kort tid etter stilling som museumsdirektør og hennes stilling som regionkonservator ble utlyst og besatt av en annen, og først da hadde museet to ansatte i faste stillinger.¹⁴³ Et annet aspekt som vektlegges er at museet med dette får mer tyngde og kraft.¹⁴⁴ Deres potensiale for å dokumentere og formidle kvinnehistorie ble styrket, og gjennomgangen av museets historie viser en utvikling fra den lokale kvinnehistorien til den mer nasjonale. Dette kommer til uttrykk i presentasjonen av museet på deres nettsider og i andre kanaler, gjennom utstillinger, så vel som gjennom det nasjonale museumsnettverket for kvinnehistorie, som Kvinnemuseet etablerte og som de i dag står som ansvarlig leder for.

I Kvinnemuseets arkiv foreligger heftet «Plan for Kvinnemuseet» fra 1998. I arbeidet med denne ble det opprettet en styringsgruppe, hvis mandat var å utvikle museet, ved å utarbeide kortsiktige og langsiktige mål, gjennom en treårsperiode fra og med 1998.¹⁴⁵ Planens uttalte formål er «å sikre utviklingen av et nasjonalt kvinnemuseum»,¹⁴⁶ med formålsparagrafer og

¹³⁸ S.2 i Nasjonalmuseets strategiplan fra 2020 – 2025. Tilgjengelig her: <https://www.nasjonalmuseet.no/om-nasjonalmuseet/styret-organisasjon-og-ansatte/nasjonalmuseets-strategi-2020-2025/>

¹³⁹ Fra Norsk Bergverksmuseums nettsider, «Museumshistorie», besøkt 24.03.2021:

<https://norskbergverksmuseum.no/historie>

¹⁴⁰ Fra Norsk Skogsmuseums nettsider, «Om museet», besøkt 24.03.2021: <https://skogmus.no/om-museet>

¹⁴¹ «Kvinnemuseet i det gode selskap», s. 9 i Glåmdalen, 6.10.1998.

¹⁴² S.1 i Årsmelding for Kvinnemuseet Rolighed fra 1998.

¹⁴³ Kongsvinger museums årsmelding fra 2001, upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, s. 1 (2001)

¹⁴⁴ «Kvinnemuseet i det gode selskap», s. 9 i Glåmdalen, 6.10.1998.

¹⁴⁵ «Plan for Kvinnemuseet Rolighed» fra 1998, upublisert strategiplan, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum s. 2 (1998)

¹⁴⁶ S. 2. i «Plan for Kvinnemuseet Rolighed» fra 1998

hovedmål, samt arbeidsmetoder, framdrift og økonomiplan. Styringsgruppen besto av stortingsrepresentant Karin Andersen, så vel som Siv Tørudbakken som representant fra Hedmark fylkeskommune, Pernille Egeberg fra Kongsvinger kommune, samt Tore Trømborg og May Sønsterud fra Kongsvinger museum.¹⁴⁷ Det ble også opprettet en referansegruppe, hvis rolle var å bidra med ideer og gi tilbakemelding på det øvrige arbeidet, samt «være med på å sikre et samfunnsnyttig formål og virkeområde for Kvinnemuseet.»¹⁴⁸ I sistnevnte gruppe fantes en bred variasjon, med daværende likestillingsombud Anne Lise Ryel, daværende direktør for Kompetansesenteret for likestilling, Ingunn Yssen, daværende sjefskonservator fra Norsk Folkemuseum, Liv Hilde Boe, daværende avdelingssjef fra Norsk Form, Brit Fougner, Gunn Bergvik fra Kvinneuniversitet på Løten, Njål Føsker fra Glåmdal Regionråd, kunsthistoriker Anne Wichstrøm, sosialantropolog Kirsten Danielsen, førsteamanuensis ved Institutt for filosofi ved Universitet i Tromsø, Elin Svennesby, etnolog Liv Emma Thorsen, lærer Pria Nyeng og kunstner Tone Hellerud.¹⁴⁹ Museet tok del gjennom en arbeidsgruppe, bestående av Kari Sommerseth Jacobsen, museets prosjektleder og en ekstern konsulent.¹⁵⁰ Strategiplanen er sentral for oppgavens tematikk og analyse, da resultatet av den definerte og formulerte museets rolle, oppgaver og fokusområder, som fortsatt i stor grad er gjeldende. Det være seg museets fokus på kvinneperspektiv, at de skulle forske på, innsamle, dokumentere og formidle kvinnehistorie, at det skulle bidra til å bedre samfunnsutviklingen for kvinner og menn, så vel som å nyansere den offisielle offentlige norske historien, bidra innen norsk likestillingsarbeid og tjene som foregangsmodell for lignende arbeid i andre land. Museet ønsket videre samarbeid med referansegruppen og et uttalt mål var at de ville ha relevante aktører å søke råd hos, samt kunne holde seg oppdatert på tematikk og forskning knyttet til deres fokusområde, og eventuelt bli koblet opp med samarbeidspartnere utenfor gruppen.¹⁵¹ Ifølge Jacobsen var dette et ønske om å skaffe seg allierte, hvor hun peker på at museumsmiljøet var så lite at de anså det som nødvendig å inkludere en større krets enn det de fikk i en lukket stab.¹⁵² Gruppen var sentral både i utviklingen av generelle planer for hva museet skulle være, inneholde og gjøre, så vel som i arbeidet med å utvikle utstillinger. Medlemsmassen har endret seg gjennom årenes løp, og den omtales i dag som et fagråd.¹⁵³

¹⁴⁷ S. 2. i «Plan for Kvinnemuseet Rolighed» fra 1998

¹⁴⁸ S. 2. i «Plan for Kvinnemuseet Rolighed» fra 1998

¹⁴⁹ S. 2. i «Plan for Kvinnemuseet Rolighed» fra 1998

¹⁵⁰ S. 3. i «Plan for Kvinnemuseet Rolighed» fra 1998

¹⁵¹ Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021

¹⁵² Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021

¹⁵³ Fra intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021

I tiden etter museumssammenslåingen ble det presisert at Kvinnemuseets nasjonale ansvar måtte vektlegges. I et av Kongsvinger museum møtereferat poengteres det at museet «ikke må drukne i regionale problemstillinger.»¹⁵⁴ I styreprotokoller fra rundt 2000 nevnes det nasjonale ansvaret ved flere anledninger, hvor prioriteringer ble nøye diskutert. I et referat fra 2002 tas det til orde for at de bevisst bør «spisse profilen som nasjonalt museum. Dagny Juel bør tones ned. Arrangementer som bokcaféer og konserter bør ha en tydelig kvinneprofil.»¹⁵⁵ Her kommer ulike hensyn på lokalt og nasjonalt nivå frem, med det overordnede nasjonale ansvaret som seirende. Det er interessant å merke seg at overnevnte forslag fremmes fra kommunenes representanter, ved Steinar Amundsen og Pernille Egeberg, som med det illustrerer at kommunen så museets nasjonale potensiale og verdi, og ønsket å prioritere det over eventuelle lokale fordeler. I årene før hadde museet arrangert en rekke arrangement uten en tydelig kvinne relevans, noe klippbøkene ved museet, med avisklipp tilbake til 1990-tallet, vitner om. Blant eksemplene er konsert med tolkninger av Chopin¹⁵⁶, Mozart¹⁵⁷, så vel som med Arve Tellefsen.¹⁵⁸ Diskusjonen rundt museets nasjonale posisjon, med frykt for at lokale og regionale omstendigheter skal påvirke i negativ retning, ser ut til å vedvare. Eksempelvis nevnes det i styremøte i 2009 at museets «nasjonale oppgaver må tydeliggjøres og ikke forsvinne den dagen fylkesmuseet er en realitet.»¹⁵⁹ I et annet referat dokumenteres en diskusjon rundt Kongsvinger museums offisielle navn, som på daværende tidspunkt hadde bortprioritert Kvinnemuseet i tittelen: «Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er kjent med at konsolideringen av museene i Kongsvinger har medført at Kvinnemuseet har mistet sitt navn. Dette er etter flertallets mening uheldig i forhold til at Kvinnemuseet er unikt i sitt slag og en viktig likestillingsmarkering i Norge.»¹⁶⁰ Etterfulgt av: «Styret er enig i at Kvinnemuseet er vår fremste spydspiss som vi ikke må gjemme bort. Kvinnemuseet kan tiltrekke seg flere statlige museumsmidler enn en vanlig konsolidert museumsregion.»¹⁶¹ Eksemplene uttrykker en målsetning om at det er innen det nasjonale at museet burde utmerke seg, og at det blir ansett for å være en viktig likestillingsmarkering.

¹⁵⁴ Møtereferat fra museumsstyret i Kongsvingerregionen fra 2.august.2001, upublisert referat, Kongsvinger museum.

¹⁵⁵ Møtereferat fra museumsstyret i Kongsvingerregionen fra 25.09.2002, upublisert referat, Kongsvinger museum.

¹⁵⁶ «Håvard Gimse spiller Chopin på Rolighed», S. 16 i Glåmdalen fra 2.juli 1999,

¹⁵⁷ «Sangfuglen som falt for Rolighed» s. 16 i Glåmdalen 24.10.2000

¹⁵⁸ «Virtuosenes gjenkomst», s. 18 i Glåmdalen 19.11.1999

¹⁵⁹ Møtereferat fra museumsstyret i Kongsvingerregionen fra 26.08.2009.

¹⁶⁰ Møtereferat fra museumsstyret i Kongsvingerregionen fra 21.01.2004.

¹⁶¹ Møtereferat fra museumsstyret i Kongsvingerregionen fra 21.01.2004.

5. Kvinnemuseet som bidrag til den nasjonale fortellingen om norsk likestilling

Norge har tronet høyt på verdensomfattende likestillingsrangeringer i flere tiår og blitt titulert som «likestillingens hjemland». Dette har politikere vært opptatt av å fremme, nasjonalt og internasjonalt, siden 1990-tallet og er noe Kvinnemuseet kan sees i sammenheng med.¹⁶² Jacobsen skriver at målet var å bruke kunnskap fra kvinnebevegelsen og -forskningen til å lage utstillinger,¹⁶³ og at museets oppgaver omhandlet både det å bygge opp egne samlinger og å dokumentere kvinnesakens historie.¹⁶⁴ Forankringen i den nasjonale historien er med det eksplitt, og kommer til uttrykk i strategiplaner, vedtekter og utstillinger m.m. I strategiplanen fra 1998 ble utstillingsforslag lagt frem, hvis fellesnevner er at de skulle omhandle et tilbakeblikk på og en undersøkelse av samfunnets status på likestilling. Dette formuleres med følgende konkretisering: «Hvert år vil vi trekke fram en ny kvinnearena, og med kvinnesakens historie som bakgrunnsteppe, visualisere utstillingens hovedtema i fortid og nåtid».¹⁶⁵ Av eksempler er norsk husmorshistorie, i samarbeid med lokale kvinneorganisasjoner, norske kvinners vei mot utdanning og yrkesliv, og kvinnesakens historie fra stemmerettskampene av, i samarbeid med Rikspolitisk senter i Eidsvoll.¹⁶⁶ I planen er det nasjonale perspektivet og kvinnehistorien sentral, noe som presiseres i formuleringen som kobler utstillingene med kvinnesakens historie, og understreker museets politiske plassering. Dette er synlig i samarbeidet med kvinnesaksrepresentanter i referansegruppa opp gjennom årene, så vel som i donasjoner av arkivmateriale fra sentrale kvinnesaksaktører, det være seg Berit Ås, Torild Skaar og Inge Ås, som i skrivende stund pågår.¹⁶⁷ Overnevnte eksempler vitner om museets kobling til Kvinnebevegelsen, hvor Jacobsen sier de «følte forankring og søkte forankring».¹⁶⁸ I Museum International presiseres det at museet hadde en tydelig feministisk agenda og at

¹⁶² Aarbakke, Thea og Mona Holm, «There she goes again: A Project on Gender Representation in Norwegian Museums' Collections and Exhibition Practices», s. 96 i *Museum International*, 72:1-2, 92-103, DOI: 10.1080/13500775.2020.1743060

¹⁶³ Jacobsen, Kari Sommerseth «Hennes historie – i museet», s. 324 i *Museer i fortid og nåtid* av Arne Bugge Amundsen, Bjarne Rogan og Margrethe C. Stang (2003).

¹⁶⁴ Jacobsen, Kari Sommerseth, «Kvinnemuseum eller kjønnsmuseum?», s. 4 i *Hvorfor drive kvinneforskning i museene?* av Kari Gaarder Losnedahl og Einar Ådland (2000)

¹⁶⁵ S. 12 i «Plan for Kvinnemuseet Rolighed» fra 1998

¹⁶⁶ S. 12 i «Plan for Kvinnemuseet Rolighed» fra 1998

¹⁶⁷ Glåmdalen.no, «Får 100.000 kr: - Så gøy!», besøkt 18.03.2021. <https://www.glamdalen.no/far-100-000-kroner-sa-gov/s/5-19-897041>

¹⁶⁸ Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021

grunnleggerne var inspirert av fagfelt som kvinnehistorie og tverrfaglige kjønnsstudier.¹⁶⁹ Ifølge nåværende museumsleder Mona Holm er dette sentralt for kvinnemuseer flest, og i en veileder utarbeidet for det internasjonale nettverket for kvinnemuseer vektlegges det at museene skal ha en link til kvinnebevegelsen i sine respektive land.¹⁷⁰ Jacobsen forteller at de jevnlig hadde besøk av ulike kvinnegrupper, eksempelvis Norsk Kvinnesaksforening, som la seminarer til museet, samt at hun ofte ble invitert til å holde foredrag ved slike tilsetninger.¹⁷¹ Slik tjente museet som en møteplass, som også i dag er tilfellet, eksempelvis samarbeidet med 8.marskomiteen i Kongsvinger.¹⁷² Museets styre fra tidlig 2000-tall besto av seks nasjonale kvinneorganisasjoner, fem lokale organisasjoner og Kongsvinger kommune: Norske Kvinners Sanitetsforening, Norsk Kvinnesaksforening, Internasjonale Kvinneliga for Fred og Frihet, Norgesunionen av Soroptimistklubber, Norges bygdekvinnelag og MIRA Ressurssenter for innvandrere- og flyktningkvinner, så vel som de lokale Kongsvinger/Vinger historielag, Brandhval Historielag, Austmarka Historielag, Granli Historielag, Glåmdal Utstyr- og Motorhistorisk Forening og kommunen.¹⁷³ Her var altså en balanse mellom lokale og nasjonale aktører, så vel som de som jobber primært med historie og de som jobber mer politisk og aktivistisk innen samtidsaktuelle tema.

Kvinnesakens historie tjener som bakteppe for flere av museets utstillinger, som «Camillas latter» fra 2000.¹⁷⁴ På nettsidene presiseres igjen det politiske målet om og arbeidet for likestilling, samt Norges rolle innen dette: «Norge blir ofte sett på som likestillings hjemland – som et foregangsland for kvinnefrigjøring.»¹⁷⁵ Med utgangspunkt i en sentral representant fra kvinnekampen, Camilla Collett (1813 – 1895), drar utstillingen historiske linjer frem til samtiden og stiller spørsmål om historiske kamper og utvikling, supplert med eksempler fra nyere tid. Til utstillingen fikk museet en kvart million ekstra i statsstøtte, i tillegg til millionen de mottok da de fikk status som nasjonalt museum.¹⁷⁶ Utstillingen var et

¹⁶⁹ Aarbakke, Thea og Mona Holm, «There she goes again: A Project on Gender Representation in Norwegian Museums' Collections and Exhibition Practices», s. 95 i *Museum International*

¹⁷⁰ Fra intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021.

¹⁷¹ Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021

¹⁷² Fra Kvinnemuseets nettsider, «8.mars i Kongsvinger 2019», besøkt 24.03.2021: <https://kvinnemuseet.no/planleggingsmote-8-mars>

¹⁷³ Fra Kvinnemuseets/Kongsvinger museums årsmelding fra 2003, upublisert årsmelding, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum.

¹⁷⁴ Fra Kvinnemuseets nettsider, «Camillas latter», besøkt 10.03.2021. <https://kvinnemuseet.no/camillaslatter>

¹⁷⁵ Fra Kvinnemuseets nettsider, «Camillas latter», besøkt 10.03.2021. <https://kvinnemuseet.no/camillaslatter>

¹⁷⁶ «Kvart million til Kvinnemuseet» s. 5 i Glåmdalen 10.12.1998.

samarbeid hvor kvinneforskere og aktivister var involvert,¹⁷⁷ og ble offisielt åpnet av kong Harald,¹⁷⁸ noe som understreker dens status. I 2009 åpnet museet en ny utstilling av beslektet tematikk, denne med tittelen «Kvinnesak – er det noen sak?», som ble laget i anledning Norsk Kvinnesaksforenings 125-årsjubileum og ble åpnet av Torild Skard, som var daværende leder av foreningen.¹⁷⁹ Denne sto i flere år og fortsatte i samme spor som «Camillas latter». I utstillingspresentasjonen på nettsidene vektlegges igjen Norges rolle som «verdens mest likestilte land».¹⁸⁰ Utstillingen omhandler de viktige skrittene som har ført dit og vitner med det om en tilsvarende kryssning av historie og samtidsaktualitet. Beslektet tematikk er sentralt også i nåværende basisutstilling, «I all offentlighet», som omhandler kvinners kamp for makt, synlighet og stemmer i offentligheten, hvor offentligheten regnes som «grunnleggende for byggingen av en felles kultur og vårt politiske system».¹⁸¹ Her pekes det på kvinnekamp, hvor det konkluderes at en viss bedring har skjedd, samtidig som det hersker betydelige kjønnsforskjeller, eksempelvis i «representasjon, lønn og holdninger.»¹⁸² Felles for eksemplene er at de har tjent som sentrale basistutstillinger gjennom museets historie, og at de tydelig kan sees som bidrag innen en større politisk og nasjonal identitetsbygging og historiefortelling, med vektlegging av Norges rolle innen likestillingsarbeid. Her kan museet tjene som bidrag og virkemiddel til å oppnå politiske mål hva likestilling angår, og museets dokumentasjonsarbeid kan kobles direkte opp mot kvinnesak og kvinnebevegelsen: «Som en sentral arbeidsoppgave skal vi dokumentere kvinnesakens historie. Tenk om det hadde blitt opprettet et kvinnemuseum for hundre år siden, da kvinnesaken, kampen for likestilling og stemmerett pågikk for fullt som et fruktbart samarbeid mellom modige kvinner og menn. Men mye av dette materialet har gått tapt.»¹⁸³ Jacobsen skriver at de har et etterslep å ta igjen, og at det er nå det «haster med å få dokumentert de aktive 1970-årene mens de aktive kvinner og menn fortsatt lever og husker, og finner glemte saker i sine skuffer og skap.»¹⁸⁴

¹⁷⁷ «Kvinnemuseet fikk tusenårspenger», s. 10 i Glåmdalen 18.02.1999

¹⁷⁸ «Kongens besøk», s. 12 i Glåmdalen 20.05.2000

¹⁷⁹ Fra Kvinnemuseets nettsider, «Kvinnesak – er det noen sak?», besøkt 10.03.2021.

<https://kvinnemuseet.no/Kvinnesak>

¹⁸⁰ Fra Kvinnemuseets nettsider, «Kvinnesak – er det noen sak?», besøkt 10.03.2021.

<https://kvinnemuseet.no/Kvinnesak>

¹⁸¹ Fra Kvinnemuseets nettsider, «I all offentlighet», besøkt 10.03.2021. <https://kvinnemuseet.no/i-all-offentlighet>

¹⁸² Fra Kvinnemuseets nettsider, «I all offentlighet», besøkt 10.03.2021. <https://kvinnemuseet.no/i-all-offentlighet>

¹⁸³ Jacobsen, Kari Sommersteth, «Kvinnemuseum eller kjønnsmuseum?» s. 4 i *Hvorfor drive kvinneforskning i museene?* av Kari Gaarder Losnedahl og Einar Ådland (2000)

¹⁸⁴ Jacobsen, Kari Sommersteth, «Hennes historie – i museet» s. 326 i *Museer i fortid og nåtid nåtid* av Arne Bugge Amundsen, Bjarne Rogan og Margrethe C. Stang (2003).

Kvinnemuseet som «technical visit»

På begynnelsen av 2000-tallet bevilget reiselivsorganisasjonen «Gla i Glåmdal» midler til en forstudie med Bodil Krogh som prosjektleder, hvis oppgave var å utvikle Kvinnemuseet til et besøksmål for japanske turistgrupper som reiste til Europa på fagbesøk, et system som kalles for «technical visits».¹⁸⁵ I museets årsmelding fra 2001 presiseres deres potensial: «Dersom vi sier høyt nok at Norge er likestillingens hjemland, kan alle som er interessert i likestilling komme hit for å lære av oss.»¹⁸⁶ Planen var at museet kunne være et sentralt sted for slike grupper, tilby foredrag om tematikken og formidle utstillingene sine, hvor «Camillas latter» ansees som et «godt utgangspunkt når det gjelder formidlingen av kvinnesaken i Norge gjennom 150 år».¹⁸⁷ I denne anledningen etablerte Krogh firmaet «Come 2», som skulle skreddersy pakker med likestilling som tema for i første omgang japanske grupper, men senere også andre. Krogh hadde kontor på Rolighed og museet bidro økonomisk til utviklingen av prosjektet.¹⁸⁸ I Glåmdalen tolkes dette som et forsøk fra Kvinnemuseet på å profilere seg ytterligere som kunnskapssted.¹⁸⁹ I årsmelding fra 2001 nevnes det at de hadde hatt to grupper på besøk, deriblant den japanske ambassadøren, som holdt foredrag om likestilling i Japan for inviterte gjester, eksempelvis Berit Ås, likestillingombud Kristin Mile og daværende ordfører i Kongsvinger, Arve Bones. Prosjektet nevnes derimot ikke i senere årsrapporter. Dette kan sees som relevant eksempel for museums- og kulturarvturisme, noe som er aktuelt for museer generelt, men især nasjonale museer. Nasjonale museer oppnår ofte en viss prestisje i kraft av sin nasjonale rolle,¹⁹⁰ og dette brukes ofte for å tiltrekke et globalt publikum, blant annet ved å lokke med nasjonalmuseenes unike samlinger og kunnskaper. Clive Gray omtaler dette som å «selge» nasjonalstaten til den internasjonale turisten.¹⁹¹

Kvinnemuseet som «pådriver» og «vaktbikkje»

Et annet sentralt aspekt ved museets rolle som nasjonalt museum for kvinnehistorie er det de skulle gjøre utenfor egne museumsvegger, deriblant som inspirasjonskilde for andre museer,

¹⁸⁵ Kvinnemuseets årsmelding fra 2001, upublisert årsmelding, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum, s. 6. (2001)

¹⁸⁶ Fra Kvinnemuseets årsmelding fra 2001, s. 7.

¹⁸⁷ Fra Kvinnemuseets årsmelding fra 2001, s. 7.

¹⁸⁸ Fra Kvinnemuseets årsmelding fra 2001, s. 7.

¹⁸⁹ «Kvinnemuseet som kunnskapssted», s. 8 i Glåmdalen, fra 24.05.2000

¹⁹⁰ Gray, Clive, s. 86 i *The Politics of Museums* (2015)

¹⁹¹ Gray, Clive, s. 87 i *The Politics of Museums* (2015)

og som «pådriver» og «vaktbikkje». Museets ambisjon om å være inspirator for andre var til stede fra begynnelsen av, og har vært en synlig tendens og et eksplisitt mål siden. Jacobsen anser denne strategien som et smart valg, og noe som med tiden styrket museets posisjon som foregangsfigur innen norsk kvinnehistorie på museum.¹⁹² Aarbakke og Holm skriver at de jobbet ut ifra to ulike posisjoner fra starten av, med å utvikle et eget rom for kvinnehistorie, så vel som at de raskt oppnådde en offentlig stemme og oppfordret til endring innen den øvrige museumssektoren.¹⁹³ I *Kvinnemuseum eller kjønnsmuseum?* pekes det på to sentrale aspekter ved museets rolle i en nasjonal kontekst, nemlig som pådriver og som vaktbikkje.

Pådriverrollen utdypes på følgende måte: «(...)En slik pådriverrolle betyr ikke at vi krever 50 % kvinnehistorie og 50 % mannehistorie ved hvert enkelt museum ut fra strenge og formalistiske likestillingskrav. Poenget er at ethvert dokumentasjonsprosjekt, ethvert forskningsprosjekt, ethvert utstillingsprosjekt blir mye mer interessant, blir mye mer beriket med et kvinne- og kjønnsperspektiv. Få med kvinners innflytelse, kvinners nærvær og kvinners deltagelse så blir ikke historien så fattig, så kjedelig, så uriktig.»¹⁹⁴ Rollen som «vaktbikkje» blir beskrevet som et mål om å følge med på andre museers arbeid med kjønnsrepresentasjon og -representasjon. I den forbindelse har representanter fra museet sett på utstillinger hvor kjønnsbalansen har vært mangelfull, eksempelvis ved Petter Dass-museet og Stavanger museum.¹⁹⁵ Jacobsen sier hun ofte opplevde en manglende bevissthet rundt dette, og at mange museumsansatte ikke var klar over skjevheten i sine samlinger og utstillinger.¹⁹⁶ Stavanger museum justerte utstillingen med hensyn til kritikken rettet mot dem, ved at de supplerte med et formidlingsopplegg med økt kvinnefokus.¹⁹⁷ Jacobsen skriver at: «Kvinnemuseets eksistens blir en viktig påminnelse for alle norske museer. Og vi vil gjerne være et museum som yter råd og veiledning.»¹⁹⁸ Overnevnte roller og målsetninger ble støttet og oppfordret til fra politisk hold, blant annet da daværende kulturminister Valgjerd Svarstad Haugland holdt tale ved utstillingsåpning ved museet i 2002: «Vi må erkjenne at vi har satsa for lite på kvinnehistorie. I dei kommande åra må vi prioritera hennar historie. Kvinnemuseet

¹⁹² Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021.

¹⁹³ Aarbakke, Thea og Mona Holm, «There she goes again: A Project on Gender Representation in Norwegian Museums' Collections and Exhibition Practices», s. 95 i *Museum International*, 72:1-2, 92-103

¹⁹⁴ Jacobsen, Kari Sommerseth, «Kvinnemuseum eller kjønnsmuseum?» s. 5 i *Hvorfor drive kvinneforskning i museene?* av Kari Garder Losnedahl og Einar Ådland (2000)

¹⁹⁵ Jacobsen, Kari Sommerseth, «Kvinnemuseum eller kjønnsmuseum?» s. 5 i *Hvorfor drive kvinneforskning i museene?* av Kari Garder Losnedahl og Einar Ådland (2000)

¹⁹⁶ Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021.

¹⁹⁷ Jacobsen, Kari Sommerseth, «Hennes historie – i museet» s. 320 i *Museer i fortid og nåtid* av Arne Bugge Amundsen, Bjarne Rogan og Margrethe C. Stang (2003).

¹⁹⁸ Jacobsen, Kari Sommerseth, «Kvinnemuseum eller kjønnsmuseum?» s. 6 i *Hvorfor drive kvinneforskning i museene?* av Kari Garder Losnedahl og Einar Ådland (2000)

har tatt på seg denne oppgåva: å vera pådrivar for at elle musea i Noreg dokumenterar og formidlar kvinnene sine liv og virke meir enn dei hittil har gjort.»¹⁹⁹ I årsmeldingen fra 2002 ansees dette som en viktig støtte i arbeidet med «oppbyggingen av en nasjonal institusjon med landsdekkende virksomhet.»²⁰⁰ Dette er sentralt for museets arbeid generelt, så vel som i det nasjonale nettverket for kvinnehistorie.

Fra tidlig av produserte museet vandretstillinger, som ble vist rundt om i landet. Målsetning om dette formidles allerede da de fikk nasjonal status, da Åsne Stolpe i Kongsvinger museum sa at «Kvinnemuseet må bli et kompetanse- og dokumentasjonssenter som bygger på årlige vandretstillinger.»²⁰¹ En av de første eksemplene er «Og Gud skapte kvinnen», om skjønnhetstyranni og objektivisering av kvinnekroppen, som først sto ved museet i 1998, og som senere turnerte ved Maihaugen, Museumssenteret Ramsmoen, Karmsund Folkemuseum,²⁰² Voss folkemuseum, Tromsø museum og Vefsn museum.²⁰³ Enkelte av utstillingene deres har blitt vist i utlandet, som «Camillas latter», som åpnet ved Skive kunstmuseum i Danmark i 2000.²⁰⁴ De ble del av nettverket «Forum for nasjonale museer» i 1998, og i årsplanen blir deres faglige arbeid og samarbeid med andre museer oppsummert, som rådgivning til relevante prosjekter ved Eidsvoll museum, Norsk skogbruksmuseum og Norsk Folkemuseum.²⁰⁵ I årsrapporter kommer det fram at Kvinnemuseet ble kontaktet av andre museer om råd og samarbeid, eksempelvis Norges Olympiske museum på Lillehammer, med forespørsel om å bidra til å oppdatere utstilling om kvinner og OL.²⁰⁶ Beslektede oppgaver har de tatt på seg også utenfor museumsveggene, som under debatten om reservasjonsrett i 2014, eksempelvis gjennom en miniatstilling om abortens historie på NRKs nettsider, med gjenstander, foto og kortfattet informasjon innhentet fra Kvinnemuseet.²⁰⁷

¹⁹⁹ Kvinnemuseets årsmelding fra 2002, upublisert årsmelding, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum (2002).

²⁰⁰ Kvinnemuseets årsmelding fra 2002.

²⁰¹ «Rolighed blir nasjonalt kvinnehistorisk museum», fra Glåmdalen 06.12.1997.

²⁰² Kvinnemuseets årsplan fra 1998, upublisert årsplan, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum, s. 2 (1998)

²⁰³ Fra Kvinnemuseets årsplan fra 1999, upublisert årsplan, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum, s. 4 (1999)

²⁰⁴ Fra Kvinnemuseets årsplan fra 2001, upublisert årsplan, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum, s.7 (2001)

²⁰⁵ Fra Kvinnemuseets årsplan fra 1998, s. 3.

²⁰⁶ Fra Kvinnemuseets årsplan fra 2001, s. 8.

²⁰⁷ NRK.no, «Dømt til døden for å fjerne fosteret», fra 28.11.2013. Besøkt 20.01.2021:

<https://www.nrk.no/innlandet/domt-til-doden-for-a-fjerne-foster-1.11381588?index=0#album-1-11380012>

Museumsnettverket for kvinnehistorie

I et referat fra 2001 står det at de nasjonale museene bør danne nettverk innenfor sine områder²⁰⁸ og i 2003 nevnes et brev fra ABM-utvikling om at Kvinnemuseet offisielt har fått tildelt rollen som ansvarlig for et nasjonalt nettverk for kvinnehistorie.²⁰⁹ Dette skjedde på en tid hvor museene skulle omorganiseres (ref. museumsreformen), og i Stortingsmeldingen fra 1999/2000 blir nasjonale nettverk trukket fram som en sentral målsetning og behov etter at store, konsoliderte museer er etablert.²¹⁰ En åpen invitasjon til nettverket ble formidlet i «Hennes historie – i museet»: «håpet er at dette nettverket vil fordele seg utover hele landet og at mange ulike typer museer blir med på den store dugnaden som nå må til for å rette opp en mer enn hundre års forsømmelse. Dette er museer som vil berike historien og gjøre den mer sannferdig, ved også å vise hennes historie.»²¹¹ Ett av de første nettverksprosjektene ble utført av seks museer og resulterte i 2015 i boken «Hundre kvinner»,²¹² med Kari Sommerseth Jacobsen og Kari Gjerstadberget som redaktører.²¹³ Her ble kvinner over 70 år, med ulike bakgrunner, ble intervjuet og fotografert, og dokumentasjon av dette er bevart i museets arkiv. Prosjektet er et eksempel på at nettverket bringer sitt fokusområde utenfor museumsveggene, og ved at prosjektgruppen består av ulike museer bidrar det til en variasjon av intervjuobjekt. I dag består nettverket av 21 medlemmer, både museer, bibliotek, forskningsinstitusjoner og arkiv.²¹⁴ Aarbakke sier de etterstreber en dynamikk og ønsker å være en ressurs for aktører som vil jobbe konkret med kjønnsperspektiv og kvinnehistorie.²¹⁵ Hun forteller at det skal være et lavterskeltilbud, uten krav om bindende medlemskap.²¹⁶ I rapporten «Museum og samfunn» (2020), som omhandler museenes samfunnsrolle og selvforståelse, sier en representant fra nettverket at det har «bidratt til å skape «tydeligere museumsfag» på nasjonalt

²⁰⁸ Fra møterefaterat hos museumsstyret i Kongsvingerregionen fra 2.august.2001, upublisert referat, Kongsvinger museum.

²⁰⁹ Fra møterefaterat hos museumsstyret i Kongsvingerregionen fra 15.10.2003, upublisert referat, Kongsvinger museum.

²¹⁰ «St. Meld. 22 (1999/2000): Kjelder til kunnskap og oppleving: Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på kulturområdet.», s. 8, 1999/2000.

²¹¹ Jacobsen, Kari Sommerseth, «Hennes historie – i museet», S. 326 i *Museer i fortid og nåtid* av Arne Bugge Amundsen, Bjarne Rogan og Margrethe C. Stang (2003).

²¹² Fra Kvinnemuseets nettsider, «Fullførte prosjekter. Dokument hundre kvinner», besøkt 19.03.2021: <https://kvinnemuseet.no/fullfor-te-prosjekter>

²¹³ Fra Kvinnemuseets nettsider, «Hundre kvinner», besøkt 19.03.2021: https://kvinnemuseet.no/hundre_kvinner

²¹⁴ Fra Kvinnemuseets nettsider, «Medlemmer i museumsnettverket for kvinnehistorie», besøkt 12.03.2021. <https://kvinnemuseet.no/medlemmer-nettverk>

²¹⁵ Fra intervju med Thea Aarbakke, fra 26.02.2021.

²¹⁶ Fra intervju med Thea Aarbakke, fra 26.02.2021.

nivå.»²¹⁷ Dette er i tråd med politiske målsetninger, hvor en av Kulturdepartementets visjoner er at museene skal delta aktivt, som sentralt for deres arbeid innen fornying.²¹⁸ Et annet mål er at de skal vektlegge tema som museene i liten grad vier oppmerksomhet.²¹⁹ I Kulturrådets rapport fra 2011 anses nettverkene som faglige arenaer, hvor deltagerne kan engasjeres i relevante prosjekter med gjensidig læring.²²⁰ I deres rapport fra 2017 står det at «alle museer som mottar statlig driftsstøtte skal delta i utvikling og drift av nasjonale nettverk».²²¹ Dette gjelder i alle høyeste grad for nasjonale museer, da de årlig mottar slik driftsstøtte. Her vektlegges prosjekt som omhandler museenes samfunnsroller, faglig kompetanse og kunnskap, god ressursutnyttelse, samarbeid og problemstillinger for kritisk formidling.

«Nå begynner a' med det der igjen»

I 2018 mottok Museumsnettverket for kvinnehistorie 2,8 millioner kroner fra Kulturrådet til formidlingsopplegget «Nå begynner a' med det der igjen»,²²² under programmet om museenes samfunnsrolle.²²³ Foruten samfunnsaspektet ble det oppfordret til at søknadene skulle komme fra nasjonale museumsnettverk, med ulike institusjoner involvert.²²⁴ Dette blir ansett som verdifullt, da slike samarbeid «når mange museer og dermed kan antas å ha god overføringsverdi.»²²⁵ Prosjektets bakgrunn er fra en diskusjon innad i nettverket, hvor flere medlemmer uttrykte ønske om å få mer tid og ressurser til arbeid med kjønnsperspektiv og kvinnehistorie ved sine institusjoner.²²⁶ Dette ble beskrevet som utfordrende i det daglige, og ifølge Aarbakke er det støtteordninger fra instanser som Kulturrådet som muliggjør dette.²²⁷

²¹⁷ Hylland, Ole Marius, Nanna Løkka, Anne-Sofie Hjelmdahl og Bård Kleppe, *Museum og samfunn*, utgitt av Telemarksforskning, s.116 (2020). <https://www.telemarksforskning.no/publikasjoner/museum-og-samfunn/3620/>

²¹⁸ «Vurdering av faglige museumsnettverk» fra Kulturrådet, s. 4. (2011) <https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/vurdering-av-faglige-museumsnettverk>

²¹⁹ «Vurdering av faglige museumsnettverk» fra Kulturrådet, s. 9 (2011)

²²⁰ «Vurdering av faglige museumsnettverk» fra Kulturrådet, s. 9 (2011)

²²¹ «Rammenotat for museumsnettverk» i «De faglige museumsnettverkene», fra Kulturrådet, s.20 (2017)

²²² Fra Kvinnemuseets nettsider, «Nå begynner a' med det der igjen», besøkt 15.03.2021:

<https://kvinnemuseet.no/bevilgning-fra-kulturradet>

²²³ Fra Kulturrådets nettsider, «Nå begynner a' med det der igjen – om kjønnsrepresentasjon i museenes samlings- og formidlingspraksiser», besøkt 15.03.2021: <https://www.kulturradet.no/museum/vis-prosjekt/-/prosjekt-museum-na-begynner-a-med-det-der-igjen>

²²⁴ «De faglige museumsnettverkene», fra Kulturrådet, s. 11 (2017) <https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/de-faglige-museumsnettverkene>

²²⁵ «De faglige museumsnettverkene», fra Kulturrådet, s. 13 (2017)

²²⁶ Aarbakke, Thea og Mona Holm, «*There she goes again: A Project on Gender Representation in Norwegian Museums' Collections and Exhibition Practices*», s. 97 i *Museum International*, 72:1-2, 92-103, DOI: 10.1080/13500775.2020.1743060

²²⁷ Fra intervju med Thea Aarbakke, fra 26.02.2021.

Referat fra nettverksmøte slår fast at kjønnsperspektiv ikke er «langt framme i bevisstheten hos institusjonene. Verken i prioriteringsarbeidet i samlingsforvaltning eller i de ulike formidlingspraksisene.»²²⁸ Videre at det hovedsakelig er enkeltpersoner som står bak engasjementet, at det ofte «mangler oppmerksomhet og tid til å søke frem andre historier»,²²⁹ så vel som at lederperspektivet er viktig for denne type arbeid. I forlengelse av dette initierte nettverket en kartlegging, som i 2020 resulterte i rapporten «En følelse av fokus». Tittelen refererer til funn om at mange museumsinstitusjoner og -ansatte «føler» at de har fokus på kjønnsperspektiv, men ofte uten at konkrete tiltak og planer foreligger. Rapporten tar for seg samlingsplanene til 19 museer, hvorav kun fire nevner kjønnsrepresentasjon og konkrete tiltak for å etterstrebe kjønnsbalanse.²³⁰ Videre står det at det generelt er vage formuleringer.²³¹ Den viser til nevnte erfaringer fra nettverkssamlinger, om enkeltindividers innsats og ellers liten bevissthet rundt tematikken,²³² med mangelfull forankring fra ledelsen og i planlegging.²³³ At dette er arbeid som er avhengig av enkeltpersoners innsats er sårbart, med en sannsynlighet for at permanente endringer ikke vedvarer, noe som understreker viktigheten av formalisering og økt bevissthet. Dette samsvarer med funn gjort av Wera Grahn, som peker på at økt forankring på ledelsesnivå og økt bevissthet blant museumsansatte, er viktige forutsetninger for å fremme kjønnsperspektiv og bedre kjønnsbalansen.²³⁴

Som følge av rapporten ble det formulert målsettinger om at nettverket skal utarbeide metodologi knyttet til dette.²³⁵ Dette er et samarbeid bestående av Kvinnemuseet og seks andre nettverksmedlemmer: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, Stiklestad nasjonale kultursenter/Stjørdal museum Værnes, Norsk Teknisk museum, Oslo museum/Bymuseet, Stiftelsen Lillehammer museum/Maihaugen og Kilden kjønnsforskning.²³⁶ Bestående av ulike institusjoner får prosjektet et tverrfaglig utgangspunkt, i tråd med nevnte idealer. Det er kun

²²⁸ S.2 i møtoreferat i Nettverket for kvinnehistorie fra 2018. Besøkt 15.03.2021, tilgjengelig her: <https://kvinnemuseet.no/nettverkssamling-2018>

²²⁹ S.2 i møtoreferat i Nettverket for kvinnehistorie fra 2018. Besøkt 15.03.2021.

²³⁰ «En følelse av fokus», fra Kvinnemuseet og Museumsnettverket for kvinnehistorie, s. 5 (2020) https://kvinnemuseet.no/rapport_folelse_av_fokus

²³¹ «En følelse av fokus» fra Kvinnemuseet og Museumsnettverket for kvinnehistorie, s. 13 (2020)

²³² «En følelse av fokus», fra Kvinnemuseet og Museumsnettverket for kvinnehistorie, s. 6 (2020)

²³³ «En følelse av fokus» fra Kvinnemuseet og Museumsnettverket for kvinnehistorie, s. 34 (2020)

²³⁴ Aarbakke, Thea og Mona Holm, «There she goes again: A Project on Gender Representation in Norwegian Museums' Collections and Exhibition Practices», s. 98 i *Museum International*, 72:1-2, 92-103, DOI: 10.1080/13500775.2020.1743060

²³⁵ S.3 i møtoreferat i Nettverket for kvinnehistorie fra 2018. Besøkt 15.03.2021.

²³⁶ Fra Kvinnemuseets nettsider, «Nå begynner a' med det der igjen», besøkt 15.03.2021. <https://kvinnemuseet.no/bevilgning-fra-kulturradet>

en del av nettverksmedlemmene som er med, en tendens som er vanlig for slike prosjekter.²³⁷ Det øvrige nettverket har jevnlig møter, og prosjektarbeidet foregår separat og parallelt. På deres nettsider formuleres det overordnede målet om å «utvikle metoder og verktøy som kan tas i bruk i alle museers arbeid med kjønn»²³⁸ hvor delprosjektene omfatter tiltak i forvaltning og formidling, med fokus på å løfte kvinner frem i arkiv, samlinger, utstillinger og formidling. Hovedprosjektet ledes av Kvinnemuseet, med Aarbakke som koordinator. Dette skal resultere i en verktøykasse, herunder en håndbok, som Aarbakke er redaktør for og som har fått tittelen *Museumsverktøy. Håndbok for god kjønnsrepresentasjon i museumsfaglige praksiser*. Museet har opprettet en arbeidsgruppe, bestående av deres faste ansatte, Mona Pedersen og Mona Holm i tillegg til Aarbakke, som sammen står for mesteparten av innholdet og utvikling av boken.²³⁹ I tillegg har de hatt workshops med prosjektgruppa, hvor innhold og tekst har blitt behandlet.²⁴⁰ Aarbakke vektlegger den dynamiske prosessen, som samarbeidet med prosjektgruppen, noe hun anser som et sentralt premiss for støtte fra Kulturrådet.²⁴¹ Boken beskrives som praksisnær og Aarbakke sier at hun som redaktør har blitt utfordret på å gjøre den lettfattelig og tydelig. Også eksterne kjønnsforskere har vært involvert, hvis rolle er å bistå med råd og teoretiske innspill. Samlet sett tjener dette som en symbiose av tilnærminger og perspektiver av praktisk og teoretisk art. I tillegg til overnevnte inneholder den erfaringer gjort av Kvinnemuseet og andre nettverksmedlemmer. På spørsmål om hvem den er tenkt for og i hvilke sammenhenger den er tenkt delt, presiseres det at målgruppen er det øvrige museumsfeltet, men at det ikke skal være øvelser som krever at man skal lese seg opp på kjønnsstudier og feministisk teori.²⁴² Ifølge Aarbakke retter den seg særlig mot de som jobber med utstillinger, formidling og samlingsforvaltning, så vel som til ledere. Et uttalt mål er å oppfordre til at kjønnsperspektiv og kvinnehistorie forankres på ledernivå og at det deretter kan «sildre ned gjennom hele institusjonen og at man skal kunne jobbe med kvinnehistorie og kjønnsperspektivet i et mer langsiktig perspektiv.»²⁴³ Sistnevnte kan sees i lys av ytringer fra Kulturrådet, om at prosjektene bør inspirere til arbeid også utenom nettverket, og at medlemmene bør opparbeide kunnskap som kan overføres til institusjonene de kommer fra.²⁴⁴

²³⁷ «De faglige museumsnettverkene», fra Kulturrådet, s. 13 (2017)

²³⁸ Fra Kvinnemuseets nettsider, «Nå begynner a' med det der igjen», besøkt 17.03.2021.

<https://kvinnemuseet.no/bevilgning-fra-kulturradet>

²³⁹ Fra intervju med Thea Aarbakke, fra 26.02.2021.

²⁴⁰ Fra intervju med Thea Aarbakke, fra 26.02.2021.

²⁴¹ Fra intervju med Thea Aarbakke, fra 26.02.2021.

²⁴² Fra intervju med Thea Aarbakke, fra 26.02.2021.

²⁴³ Fra intervju med Thea Aarbakke, fra 26.02.2021.

²⁴⁴ «De faglige museumsnettverkene», fra Kulturrådet, s. 18 (2017)

Håndboken er tenkt lansert både digitalt og i fysisk format. Aarbakke presiserer at de ikke bare kan lansere den, men at de må utvikle en strategi for hvordan den skal innarbeides, noe som vil prege arbeidet videre.²⁴⁵ Her ser hun for seg at de skal tilby former for skolering, som seminarer og fagdager, uten at formen i skrivende stund er avgjort.

I tillegg utvikles syv delprosjekter, ett hver av de nevnte nettverksmedlemmene, som omhandler det Aarbakke kaller et «synlighetsprosjekt», hvor kvinneperspektiv og -historie formidles gjennom ulike prosjekt, det være seg utstillinger, formidling, i samlinger og arkiv. Disse skal tjene som konkrete eksempler på hvordan arbeid med kvinnehistorie og kjønnsperspektiv kan synliggjøres i museumsfaglige praksiser.²⁴⁶ Kvinnemuseets nye utstilling «Hysj! Fortellinger om abort og seksualitet» er ett av disse. I «Museum og samfunn» står det at dette prosjektet, så vel som Kvinnemuseets mer generelt «illustrerer hvordan en del av museenes arbeid kan være fokusert på å skape endring – gjennom å bevisstgjøre, rette opp skjevheter eller etablere nye måter å arbeide på. Dette kan både handle om endringer i historiefortelling og historieforståelse som sådan, men også om mer museumsfaglige endringer. Ambisjonene er dermed rettet både innover og utover.»²⁴⁷ Bevisstgjøringsarbeidet, som fokuset på å synliggjøre kvinner, kan knyttes til funn om at det ikke er nok at det kvinnelige er tilgjengelig i samlinger, arkiv og så videre, men at man må være villige til å se på dem som studieobjekt og kilder.²⁴⁸ Ifølge Mandt er det gode muligheter for dette, men det krever bevissthet, at spørsmål blir stilt på nye måter, at nye kildetyper blir søkt etter, at man anvender andre metoder og har et annet teoretisk utgangspunkt.²⁴⁹

6. Å fortelle en alternativ historie, med en annen type samling

Ifølge Thea Aarbakke og Mona Holm er Kvinnemuseet opptatt av å kunne tilby alternative versjoner av historien.²⁵⁰ Holm forteller at de etterstreber å lage utstillinger som er annerledes,

²⁴⁵ Fra intervju med Thea Aarbakke, fra 26.02.2021.

²⁴⁶ Museumsnytt.no, «Praktisk hjelp til museene», besøkt 25.03.2021: <https://museumsnytt.no/praktisk-hjelp-til-museene/>

²⁴⁷ Hylland, Ole Marius, Nanna Løkka, Anne-Sofie Hjelmdahl og Bård Kleppe, *Museum og samfunn*, utgitt av Telemarksforskning, s. 116 (2020)

²⁴⁸ Mandt, Gro, «Trenger vi en feministisk museumskritikk?» s. 15 i «Kvinneforskning 1/94» (1994)

²⁴⁹ Mandt, Gro, «Trenger vi en feministisk museumskritikk?» s. 13 i «Kvinneforskning 1/94»(1994)

²⁵⁰ Aarbakke, Thea og Mona Holm, «There she goes again: A Project on Gender Representation in Norwegian Museums' Collections and Exhibition Practices», s. 95 i *Museum International*, 72:1-2, 92-103

og som kan stille spørsmål ved etablerte sannheter og forståelser.²⁵¹ Et eksempel er deres arbeid med samtidskunstnere, som siden begynnelsen av har vært en prioritering, noe Holm begrunner med et synspunkt om at kunstnerne gjør det «tydeligere for publikum at det dreier seg om en tolkning.»²⁵² Dette anses som viktig for deres arbeid, da de gjerne vil formidle at de ikke har fasitsvar. Kunstnere har vært involvert i flere prosesser, som kvinnesaksutstillingen i 2000, hvor Tone Hellerud og Rigmor Porsvik fikk stor frihet og tillit.²⁵³ Også her var det et poeng at kunstnere skulle stå bak produksjonen, til kontrast fra at det hovedsakelig er historikere og lignende fagfolk som har dette ansvaret.²⁵⁴ I katalogen til «Og Gud skapte kvinnen» presiseres det innledningsvis at den ikke skulle presentere én sannhet eller ett synspunkt, men mange ulike, etterfulgt av: «Og ingenting representerer den endelige fasiten. Den må publikum selv finne fram til gjennom egne tanker.»²⁵⁵ Sistnevnte er med det et middel også for å aktivisere og engasjere publikum. Dette er i kontrast til syn mange har til museene spesifikt og historieforståelse generelt, som ofte blir ansett som objektive og upartiske. Museer er blant institusjonene med stor tillit i samfunnet og dermed et viktig ansvar og definisjonsmakt. Denne grunnholdningen kommer til uttrykk gjennom flere av Kvinnemuseets praksiser og strategier, som jeg har sett nærmere på og vil presentere under. Dette med særlig fokus på deres arbeid med å løfte frem tema som kan kategoriseres som vanskelig historie, så vel som deres arbeid innen innsamling og samlingsforvaltning, her med fokus på hvilke gjenstander de aktivt søker etter og hvordan de arbeider for å finne disse. Samlet sett kan disse aspektene tjene som eksempler på museets aktivistiske og politiske arbeid, så vel som deres bidrag for å utvide, nyansere og utfordre etablerte historier og normer. I den nevnte talen til Valgjerd Svarstad Haugland i 2002 presiseres det at museet gjør et viktig arbeid i å dokumentere underrepresenterte tema, og at dette regnes som svært viktig for å hindre at oversette tradisjoner og kunnskaper går tapt.²⁵⁶

Overnevnte visjoner, som målet om å lete frem andre type historier, former også museets samling. Ifølge Holm vektlegges gjenstandenes historie og kontekst, med prinsipp om at man skal kunne spore dem tilbake til navngitte personer som har eid og brukt dem.²⁵⁷ Dette kan

²⁵¹ Fra intervju med Mona Holm, 29.01.2021.

²⁵² Fra intervju med Mona Holm, 29.01.2021

²⁵³ «Kvinnesak – slik to kunstnere ser den», s.21 i Glåmdalen fra 19.05.2000

²⁵⁴ «Kvinnesak – slik to kunstnere ser den», s.21 i Glåmdalen fra 19.05.2000

²⁵⁵ Kvinnemuseets utstillingskatalog «Og Gud skapte kvinnen» (1998)

²⁵⁶ Fra Kvinnemuseets årsrapport fra 2002, upublisert årsrapport, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum (2002)

²⁵⁷ Fra intervju med Mona Holm, 29.01.2021

knyttet til deres mål om å lete frem kvinner, da registreringsarbeidet skal gjøres slik at det skal være mulig å spore opp kvinnene tilknyttet gjenstandene: «Vi skal vite om hvem som har hatt det, hvem som har brukt det, sånn at de glemte eller usynlige kvinnene har mulighet til å bli henta frem igjen.»²⁵⁸ Dette er praksis Holm mener skiller dem fra mange andre museer, basert på erfaringer innad i Anno museum, som ifølge Holm har vist ulike praksiser hva gjenstandsregistrering og vektlegging av kontekst, angår. Et annet aspekt ved samlingen er gjenstander som kan karakteriseres som «uperfekte», som slitte og brukte objekter som kan vise til en hverdag bak, som reparerte og stoppede gjenstander²⁵⁹ eller hverdagslige innslag som vaskestamp, plastbøtter og strykejern.²⁶⁰ Her drar Holm et skille mellom gjenstandene de ofte vektlegger og klassiske samleobjekter, da Kvinnemuseets gjenstander ofte ikke har en betydningsfull salgsverdi. I årsmelding fra 1998 blir noen nyinnskaffede objekter nevnt, som en hundre år gammel prøvelapp og et langt kjede av kvinnehår.²⁶¹ Samlingsutviklingen foregår tett opp mot samtidsaktuell tematikk, hvor Holm trekker frem to nylige eksempler. Det ene tilknyttet en protestaksjon fra 2019, organisert av Kvinnegruppa Ottar, som ble iverksatt som følge av diskusjoner om innstramminger i abortloven.²⁶² Aksjonen omhandlet en oppfordring til kvinner om å brodere og tegne slagord på truser, med «en liten hilsen til statsministeren om ditt raseri»,²⁶³ som de så sendte inn til Statsministerens kontor.²⁶⁴ Museet kontaktet Statsministerens kontor med spørsmål om de kunne overta samlingen etter aksjonens slutt, noe de fikk.²⁶⁵ Det andre eksempelet er postere fra utstillingen «Between the lines» ved Kunsthøgskolen i Oslo fra februar 2018. Her laget studentene plakater om #metoo-bevegelsen som pågikk den vinteren.²⁶⁶ Holm forteller at de kontaktet skolen, først med forslag om å vise utstillingen ved museet den påfølgende sommeren, deretter med spørsmål om å overta den, noe de gjorde.²⁶⁷ Disse eksemplene er ifølge Holm representativt for deres arbeid hva innsamling angår, og har flere fellestrekk. Begge er produkt av bevegelser i samfunnet og er av aktivistisk og politisk art.

²⁵⁸ Fra intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021.

²⁵⁹ Fra intervju med Mona Holm, 29.01.2021

²⁶⁰ «Kvinnesak – slik to kunstnere ser den», s.21 i Glåmdalen fra 19.05.2000

²⁶¹ Fra Kvinnemuseets årsplan fra 1998, s. 7.

²⁶² Fra Kvinnegruppa Ottar sin Facebookside, besøkt 12.03.2021.

<https://www.facebook.com/events/375967412968118>

²⁶³ Fra Kvinnegruppa Ottar sin Facebookside, besøkt 12.03.2021.

<https://www.facebook.com/events/375967412968118>

²⁶⁴ Fra Digitalt museum, besøkt 11.03.2021.

<https://digitaltmuseum.no/021028441341/trusesamling>

²⁶⁵ Fra intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021

²⁶⁶ Objektiv.no, «Between the lines», besøkt 11.03.2021. <http://www.objektiv.no/realises/2018/2/7/between-the-lines>

²⁶⁷ Fra intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021

Sistnevnte er et eksempel på deres samarbeid med kunstnere, mens førstnevnte tjener som eksempel på noe få andre museer ville interessert seg for, samlet inn og bevart.

Tabubelagt og vanskelig kulturarv

Fra tidlig av var museet opptatt av å løfte frem historier som tidligere har blitt ekskludert, som tema som kan kategoriseres som vanskelige og tabubelagte. Losnedahl skriver at museets målsetning er å fokusere på kvinners liv og virke «både i et positivt perspektiv (kvinner er kreative og modige) og i et negativt (kvinner er undertrykt)».²⁶⁸ Hun nevner utstillingen om skjønnhetsidealer, som omhandler kvinneundertrykking og mishandling av kvinnekroppen gjennom historien.²⁶⁹ I den ble også spiseforstyrrelser, som anoreksi og bulimi tematisert, og i Nationen sier Jacobsen at museet var forberedt på at de ville møte forargelse og vekke debatt.²⁷⁰ Her sier hun at museet må «våge å gå inn i samfunnsdebatten, ikke bare konsentrere oss om det som har vært.»²⁷¹ Et eksempel som nevnes i mitt intervju med henne er en utstilling om incest, etter initiativ fra kunstner Rita Anne Berntsen fra Narvik, som har tematisert sine erfaringer med overgrep gjennom tekst og fotografier, og donerte dette til museet.²⁷² Ifølge Jacobsen ville Berntsen at Kvinnemuseet, heller enn et lokalt museum i Narvik, skulle formidle hennes historie, da Kvinnemuseet ble ansett som et mer egnet sted.²⁷³ Gjennom deler av utstillingsperioden var en helsearbeider til stede i tilfelle reaksjoner fra besøkende. I etterkant ble det arrangert foredrag om skam, skyld og det å ta tilbake eget liv.²⁷⁴ Et uttalt mål var at utstillingen skulle kunne være til hjelp for andre som har vært utsatt for overgrep, så vel som pårørende, og fagfolk som møter dette i sitt arbeid. Tabuer, så vel som andre vanskelige aspekt, som selvmord²⁷⁵, var del av utstillingen «En annen dans – en kjærlighetshistorie om homofili» i forbindelse med mangfoldsåret 2008.²⁷⁶ Den ble åpnet av forfatter Gerd Brantenberg, som påpekte at homofili fremdeles er tabu enkelte steder, og at

²⁶⁸ Losnedahl, Kari Gaarder, s. 73 i *Kvinne + museum = kvinnemuseum?* (1993)

²⁶⁹ Losnedahl, Kari Gaarder, s. 72 i *Kvinne + museum = kvinnemuseum?* (1993)

²⁷⁰ «Det står kvinner bak», fra Nationen, 02.03.1996.

²⁷¹ «Det står kvinner bak», fra Nationen, 02.03.1996.

²⁷² «Tilbake til kroppen», fra Glåmdalen, 10.03.2006.

²⁷³ Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021.

²⁷⁴ «Tilbake til kroppen», fra Glåmdalen, 10.03.2006.

²⁷⁵ «Skjevt år på Kvinnemuseet», fra Glåmdalen, 12.2.2008.

²⁷⁶ «Inn og ut av skapet», fra Glåmdalen, 26.05.2008.

fordommer fortsatt er utbredt. Utstillingskatalogen har en egen del viet alvoret rundt dette, med homofobi, vold, trakassering, ensomhet og fortrenning blant tematikken.²⁷⁷

Medvirkning og mangfold

Da museet oppnådde nasjonal status, presiserte Åsne Stolpe at et viktig mål var å få med de unge.²⁷⁸ Utstillingen «Og Gud skapte kvinnen» var i stor grad myntet på unge, begrunnet med at «problematikken omkring spiseforstyrrelser, moter og slankepress er jo svært aktuelt for dem og de unge har mange sterke meninger om dette.»²⁷⁹ I denne forbindelse var elever på de lokale videregående skolene involvert i forarbeidet, hvor det ble gitt grunnkurs med stiloppgave om tematikken og hvor sitater fra disse ble brukt i utstillingen.²⁸⁰ I tillegg var tre avgangselever fra «Tegning, form og farge» deltagende i utformingen av utstillingen, hvor de sto for komposisjon og utforming av enkelte elementer. I utstillingskatalogen presiseres det at elevene er «representanter for utstillingens fremste målgruppe, og har fungert som en nyttig referansegruppe for museet vedrørende valg av virkemidler i utstillingen.»²⁸¹ Å gi ungdom denne muligheten føyer seg inn i rekken med eksempler av museets demokratisering av feltet, i likhet med de nevnte sivilarbeiderne, kunstnerne og aktivistene. Tilknyttet utstillingen «Mangfold» fra 1999 ble det utarbeidet et eget skoleopplegg, finansiert av midler fra Hedmark fylkeskommune, som gjorde at museet kunne tilby gratis omvisninger og medførte besøk av over 1000 skoleelever i løpet av sommeren 1999.²⁸² Til «Camillas latter» fikk de også støtte fra fylkeskommunen,²⁸³ og nåværende museumsleder Mona Holm ble da ansatt som museumspedagog.²⁸⁴ Også flere av deres utstillinger siden har hatt tematikk og opplegg rettet mot barn og unge, eksempelvis «Jentestreker» fra 2007, som ifølge Holm omhandler moderne jenteliv, som hverdagsfrustrasjoner og hvordan det er å vokse opp i dag, med argument om at «et museum skal ikke bare vise fram historisk materiale, det skal også dokumentere samtiden.»²⁸⁵ Også i nåværende basisutstilling, «Lek for livet» er barn og oppvekst i fokus, som hvordan de «kjønnes» fra tidlig av.²⁸⁶ At museer retter seg mot barn og

²⁷⁷ Kvinnemuseets utstillingskatalog «En annen dans. En kjærlighetshistorie om homofili» (2008)

²⁷⁸ «Rolighet blir nasjonalt kvinnehistorisk museum», fra Glåmdalen 06.12.1997.

²⁷⁹ «Flere søndager for kvinneutstillingen», fra Glåmdalen 30.08.1997.

²⁸⁰ Kvinnemuseets utstillingskatalog «Og Gud skapte kvinnen» (1998)

²⁸¹ Kvinnemuseets utstillingskatalog «Og Gud skapte kvinnen» (1998)

²⁸² S.5 i Kvinnemuseets årsplan fra 1999.

²⁸³ «Kvinnemuseet med sitt hittil største løft», s. 20 i Glåmdalen 28.03.2000.

²⁸⁴ Referat fra styremøte i Kongsvinger museum, fra 7.12.2000, upublisert referat, Kongsvinger museum.

²⁸⁵ «Moderne jenteliv på museum», i Glåmdalen, 30.04.2017.

²⁸⁶ Fra Kvinnemuseets nettsider «Lek for livet», besøkt 09.04.2021. <https://kvinnemuseet.no/lek-for-livet>

unge, gjennom utstillinger, formidling og aktiviteter, er tendenser som har rådet i mange år, og vært vektlagt fra politisk hold. Fra de første museenes opphav har disse institusjonene blitt ansett som sentrale kunnskaps- og dannelsesinstitusjoner i samfunnet, noe blant annet Anne Eriksen skriver om i sin gjennomgang av museumshistorien.²⁸⁷ Her peker hun på at retorikken endret seg noe i løpet av 1700-tallet, og at den allmenne nytten ved samlingene i økende grad ble vektlagt, som deres pedagogiske og dannede potensial. At formidling, som er den mest synlige museumsoppgaven, regnes som blant museenes kjerneoppgaver, (ref. de fire F'ene), understreker dette og tydeliggjør museenes utadrettede arbeid.²⁸⁸ Fra politisk hold blir deres formidlingsarbeid vektlagt, og da især for barn og unge, noe som kommer til uttrykk i flere stortingsmeldinger og lignende dokument. Rapporten «Museum og skole. Fra folkeopplysning til kulturell skolesekk» har kartlagt relasjonen mellom museene og skolen, og innleder med at det er blitt en selvfølge at museene tilbyr formidling og aktiviteter for barn.²⁸⁹

Det internasjonale museet:

Ifølge Irene Vaquinas finnes det likhetstrekk mellom flere kvinnemuseer, eksempelvis rundt deres opphav og utvikling: «In general, the opening of this type of museum meets with resistance on the part of official institutions. In some cases, the period of time that elapses between the proposal to found the institution and its actual opening date can extend more than ten years.»²⁹⁰ Museet hadde fra tidlig av kontakt med kvinnemuseer i andre land, og fikk i 2000 besøk av sjefen ved The National Pioneer Women's Museum i Australia, som var på rundtur til kvinnemuseer i Europa.²⁹¹ Hun fortalte om utfordringer som liten bemanning, dårlig økonomi og at de baserte seg på frivillighjelp. Dette blir i Kvinnemuseets årsrapport omtalt som velkjente fenomen og skapte et ønske om å samle kvinnemuseer fra ulike deler av verden for å diskutere felles utfordringer. I 2008 ble The International Association of Women's Museums (IAWM) opprettet, med Holm som nåværende president.²⁹² I dag har de over 60 medlemmer og jobber særlig innen tre felt: kartlegging, nettverksbygging og

²⁸⁷ Eriksen, Anne, s. 38 i *Museum. En kulturhistorie* (2009)

²⁸⁸ Eriksen, Anne, s. 181 i *Museum. En kulturhistorie* (2009)

²⁸⁹ Brenna, Brita og Anne-Therese de Ridder, s.1 i «Museum og samfunn. Fra folkeopplysning til kulturell skolesekk», Institutt for kulturstudier og orientalske språk, ved Universitet i Oslo (2018)

²⁹⁰ Vaquinas, Irene, «Women's museums today: their creation, objectives and contribution to history» s.281 i «La escritura conventual: camino de experiencia y autoridad femenina en el Mundo Moderno», (2019).

²⁹¹ Fra Kvinnemuseets årsplan fra 2001, s.8.

²⁹² Fra The International Association of Women's Museums nettsider, «The history of IAWM», besøkt 07.04.2021: https://iawm.international/?page_id=17

samarbeid.²⁹³ Førstnevnte omhandler en database med de ulike museene, med promotering av utstillinger og prosjekter. Nettverksbyggingen omhandler møter, diskusjoner og utveksling av erfaringer, hvor et sentralt punkt er at museene aktivt skal kunne samarbeide med og støtte hverandre og andre relevante aktører.²⁹⁴ Holm forteller at de drar nytte av hverandres erfaringer, eksempelvis i form av svar som kan gis i ulike diskusjoner og på gjentagende spørsmål knyttet til deres arbeid og nødvendighet.²⁹⁵ Sistnevnte er en forlengelse av dette, og kommer til uttrykk gjennom samarbeidsprosjekt, som eksempelvis EU-prosjektet She Culture (2007-2013). Kvinnemuseet har vist utstillinger med opphav i utlandet, som «From Evin with Love» fra 2020, med håndverksarbeider av politiske fanger i Teheran og er produsert av Iranian Women's Movement Museum Initiative.²⁹⁶ Dette museet ble opprettet med inspirasjon fra europeiske kvinnemuseer, deriblant det norske. Med dette tydeliggjøres det at Kvinnemuseets fokusområde har en internasjonal dimensjon. Kjønn og likestilling er av global relevans, med en historie og utvikling som har likhetstrekk og paralleller i mange land. Et uttalt mål med museumsreformen er at museene i større grad skulle inngå i internasjonale nettverk og samarbeide med beslektede institusjoner i andre land.²⁹⁷ Dette gjelder i aller høyeste grad for museer med nasjonale oppgaver, og som nevnt var noe av målsetningen med et nasjonalt kvinnemuseum å kunne formidle historien om norsk likestilling i internasjonale settinger. Ifølge Gray får museer med nasjonale roller ofte en annen prestisje også internasjonalt, og at de i kraft av sine nasjonale posisjoner enklere kan oppnå kontakt med institusjoner i andre land og finne passende utstillingsmateriale der.²⁹⁸ Samtidig gir internasjonal betydning også økt nasjonal status.

²⁹³ Fra International Association of Women's Museums nettsider, «What We Do», besøkt 26.01.2021.

<https://iawm.international/about-us-2/whatwedo/>

²⁹⁴ Vaquinas, Irene, «Women's museums today: their creation, objectives and contribution to history» s. 276 i «La escritura conventual: camino de experiencia y autoridad femenina en el Mundo Moderno», (2019).

²⁹⁵ Fra intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021

²⁹⁶ Fra Kvinnemuseets nettsider, «From Evin with Love», besøkt 09.04.2021: <https://kvinnemuseet.no/from-evin-with-love>

²⁹⁷ St. Meld. Nr. 22 (1999/2000): *Kjelder til kunnskap og oppleving: Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på kulturområdet*, s. 119 fra 1999/2000

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-22-1999-2000-/id192730/>

²⁹⁸ Gray, Clive, s. 86 i *The Politics of Museums* (2015)

«Hysj! Fortellinger om abort og seksualitet»

Kvinnemuseets nye basisutstilling «HYSJ! Fortellinger om abort og seksualitet», er for utenom å være et av delprosjektene innad i «Nå begynner a' med det der igjen» også et produkt av samarbeid med kvinnemuseer i andre land. Dette har blant annet omhandlet innsamling av materiale, som kvinners aborthistorier. På museets nettsider presiseres det at disse er «personlige, samtidig som de er universelle».²⁹⁹ Innbakt i dette er et mål om å løfte frem både det personlige og det representative, herunder at abort er en universell erfaring, men at den preges av politikk og lover i ulike land. Prosjektet er et eksempel på museets arbeid med å løfte frem erfaringene til «vanlige» kvinner, som igjen bidrar til demokratisering av museumsfeltet, rundt hvem og hva som «musealiseres». Norsk ICOM vektlegger denne type samarbeid, og ser det som nyttig for å aktualisere museene. Utstillingen åpner i juni og skal suppleres med en nettutstilling, som kvinnemuseer i andre land skal kunne bruke. På denne måten kan den sees som et solidaritetsprosjekt, der Kvinnemuseet viser aktuelle abortkamper i ulike land, ofte hvor tematikken er mer omstridt. Slik kan de aktivt hjelpe beslektede institusjoner i andre land, som arbeider med samme tematikk, men under andre forhold og premisser. Museet har tidligere hatt utstilling om abort, og Jacobsen forteller at de i møte med et amerikansk kvinnemuseum ble fortalt at en slik utstilling var utenkelig der, da det ville medført tap av sponsorinntekter.³⁰⁰ Dette belyser temaets betenthet, så vel som internasjonale relevans. Utstillingen kan ellers sees som et eksempel på museets arbeid med det vanskelige og tabubelagte. I samtale med Aarbakke nevnes det at de har hatt fagfolk med kunnskap om etikk inne i prosessen.³⁰¹ Dette kan kobles til idealer om at museer bør tilnærme seg og «tenke» etikk i sitt daglige virke, med «transparency» (transparens), «social responsibility» (sosialt ansvar) og «institutional morality» (institusjonell moral) som sentrale begrep.³⁰² Ett viktig aspekt ved formidlingen av det skam- og tabubelagte, omhandler det å knuse myter, noe som kommer til uttrykk både i formidlingen, så vel som gjennom enkelte av utstillingens elementer. Eksempelvis innleder den med en interaktiv stasjon ved navn «Myteknuseren», hvor besøkende oppfordres til å besvare spørsmål om abortmyter. Slik står den som et sentralt eksempel på museets forsøk på å knuse myter, endre holdninger og øke bevissthet rundt deres kjernesaker. At en utstilling stiller ut gjenstander som abortskrin,

²⁹⁹ Fra Kvinnemuseets nettsider, «Utstilling om aborthistorie åpner våren 2021», besøkt 26.04.2021: <https://kvinnemuseet.no/nytt-prosjekt-hysj>

³⁰⁰ Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021

³⁰¹ Fra intervju med Thea Aarbakke, fra 26.02.2021

³⁰² Pabst, Kathrin, Eva D. Johansen og Merete Ipsen (red.), s. 126 i «Mot nye relasjoner mellom museum og samfunn» (2016)

prevensjon, barnekiste og gynekologstol, så vel som protesttrusene fra den nevnte aksjonen til Kvinnegruppa Ottar, er sjeldent, og synliggjør deres unike samling. Aborthistoriene er immateriell kulturarv av typen som i liten grad blir samlet inn og bevart, og museet gjør et betydningsfullt arbeid med å ikke bare synliggjøre, men også dokumentere og bevare.

Motstand, debatt og aktivisme

Tittelen på prosjektet «Nå begynner a' med det der igjen» refererer til kommentarer nettverksmedlemmer oppgir at de har fått når de etterlyser fokus på kjønnsperspektiv,³⁰³ noe som nevnes i rapporten «Museum og samfunn»: «Prosjektleder gir samtidig uttrykk for at det ikke var like stor enighet innenfor museet som helhet om behovet for et slikt prosjekt, samt at det ble opplevd en viss intern motstand mot prosjektet.»³⁰⁴ Norsk ICOMs rapport «Mot nye relasjoner mellom museum og samfunn», om museenes samfunnsrolle og museumsansattes forståelse av og erfaringer med dette, viser til funn om at intern uenighet og kritiske stemmer innad er blant hovedutfordringene i prosjekter av mer samfunnskritisk, kontroversiell eller tabubelagt art.³⁰⁵ Her nevner flere informanter at de møter en holdning om at man innen museumsarbeid skal være verdinøytrale og ikke skape uenighet eller provokasjon.³⁰⁶

Ifølge Jacobsen var det fra begynnelsen av en skepsis blant enkelte om poenget med et kvinnemuseum, hvorpå hun mottok kommentarer om at det da også burde opprettes et mannsmuseum.³⁰⁷ Dette er erfaringer Losnedahl også har gjort seg, som skriver at hun anvender to svar til dette: «Så sett i gang!» eller «Det er jo nettopp mannsmuseum vi har», sistnevnte med referanse til kjønnsskjevheten ved norske museer.³⁰⁸ Losnedahl undersøkte diskusjonen om kvinnemuseer på begynnelsen av 1990-tallet, og skriver at slike forslag ofte ble oppfattet som provokasjoner.³⁰⁹ Hun anser det ellers som utenkelig at menn vil etablere

³⁰³ Aarbakke, Thea og Mona Holm, «There she goes again: A Project on Gender Representation in Norwegian Museums' Collections and Exhibition Practices», s. 94 i *Museum International*, 72:1-2, 92-103

³⁰⁴ Hylland, Ole Marius, Nanna Løkka, Anne-Sofie Hjelmdahl og Bård Kleppe, *Museum og samfunn*, utgitt av Telemarksforskning, s.116 (2020).

³⁰⁵ Pabst, Kathrin, Eva D. Johansen og Merete Ipsen (red.), s. 23 i «Mot nye relasjoner mellom museum og samfunn» (2016)

³⁰⁶ Pabst, Kathrin, Eva D. Johansen og Merete Ipsen (red.), s. 25 i «Mot nye relasjoner mellom museum og samfunn» (2016)

³⁰⁷ Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021.

³⁰⁸ Losnedahl, Kari Gaarder, s. 63 i *Kvinne + museum = Kvinnemuseum?* (1993)

³⁰⁹ Losnedahl, Kari Gaarder, s. 63 i *Kvinne + museum = Kvinnemuseum?* (1993)

egne mannmuseer, da det betyr at «menn måtte gå inn i kjønnsproblematikken og gjøre den til sin egen. Kjønnsproblemer ville ikke da lenger være noe bare forbundet med kvinner.»³¹⁰ Dette baserer hun blant annet på Titus Grabs hypotese om at dette er tematikk menn unngår, eller føler ikke angår dem, da de anser kjønnsstatistikk for å være kvinners anliggende.³¹¹ Gro Mandt deler denne oppfatningen og skriver at «menn oppfatter ikke seg selv som kjønnete individer – det er noe kvinner er.»³¹²

Jacobsen siterer daværende styre i Norsk Kunst- og Kulturhistoriske Museer, som avgir faglige råd til Kulturrådet, på følgende: «Tilknytningen til Dagny Juel er ikke viktig nok grunn til å velge nettopp denne bygningen som et museum for kvinnekultur og det er også et spørsmål om det er ønskelig å opprette et eget museum for dette formål.»³¹³ Videre skriver hun at enkelte antikvarer hos Riksantikvaren mente at bygget ikke var tilstrekkelig autentisk, at Kongsvingers bygningsråd mente det var i for dårlig stand, og at ordføreren fryktet det ville medføre økte utgifter. Holm forteller om skepsis fra faglig hold, da mest i form av latterliggjøring og «jovial erting» av museets samfunnsagenda, som målet om å bedre samfunnsutviklingen.³¹⁴ Hun nevner også skepsis mot det faktum at de på enkelte områder har andre metoder og vektlegger andre aspekt enn enkelte andre museer, gjerne de av mer tradisjonell art. Et eksempel er at Kvinnemuseet ønsker mer kontekst rundt gjenstandene sine, så vel som at de ofte samler på gjenstander som av enkelte blir ansett som rare.

Jacobsen mener at skepsisen ble betydelig redusert da det var dronning Sonja som åpnet museet, noe hun sier tydeliggjorde dets viktighet.³¹⁵ Holm startet ved museet i 1999, og sier at hun i de første årene opplevde stolthet og anerkjennelse blant folk for museet.³¹⁶ På samme tid, få år etter at de åpnet og mindre enn to år etter at det fikk status som nasjonalt museum, sier Jacobsen at hun stadig måtte legitimere dets nødvendighet: «I ti år har jeg reist rundt og snakket og skrevet utallige brev og artikler om behovet for et eget kvinnemuseum, og nå må

³¹⁰ Losnedahl, Kari Gaarder, s. 63 i *Kvinne + museum = Kvinnemuseum?* (1993)

³¹¹ Grabs, Titus, «Women's concerns are gender roles in German museums», s. 139 i *Museum International* 1991-01, Vol 43 (3)

³¹² Mandt, Gro, «Trenger vi en feministisk museumskritikk?» s. 14 i «Kvinneforskning 1/94» (1994)

³¹³ Jacobsen, Kari Sommerseth, «Kvinnemuseet på Rolighed», s. 31 i «Kvinneforskning 1/94» (1994)

³¹⁴ Fra intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021.

³¹⁵ Fra intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, 27.01.2021.

³¹⁶ Fra intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021.

jeg fortsette med å begrunne hvorfor det er nødvendig? Jeg tror ikke lederne av andre nasjonale museer er i den posisjon at de til stadighet må begrunne sitt museums fortsatte eksistens.»³¹⁷ Dette er erfaringer som samsvarer med Holms, som peker på årene etter 2004 som en tid hvor spørsmål om hvorvidt museet var nødvendig fikk fornyet aktualitet.³¹⁸ Hun anser det faktum at Norge scoret høyt på likestillingsrangeringer av betydning, men også stemmerettsjubileet for kvinner i 2013. I forbindelse med sistnevnte opplevde hun at norske politikeres ønske om å markedsføre Norge som «verdensmester i likestilling» i utlandet, påvirket folks oppfatning av likestilling i Norge. I denne forbindelse ble konseptet kvinnemuseum sett på som utdatert og ikke lenger nødvendig av flere, da de følte likestillingsarbeidet var i mål.³¹⁹ Dette vitner om et sprik mellom politiske ambisjoner og befolkningens synspunkt hva museets rolle angår. Holm forteller videre at enkelte snakket om hvorvidt likestillingen var gått for langt, og at de rundt stemmerettsjubileet opplevde at mange mente det var greit at museet tematiserte historiske tema, men at å peke på ulikestilling i samtiden var anakronistisk.³²⁰ I utstillingskatalogen til «Kvinner – er det noen sak?» blir dette plukket opp, hvor Norge som «verdensmester i likestilling» blir nevnt, etterfulgt av eksempler og statistikk som viser behov for videre arbeid.³²¹ Dette som eksempel på at museet både kan tjene som plattform for å fortelle om «likestillingsnasjonen Norge», samtidig som at de må tydeliggjøre sin relevans ved å peke på forhold som vitner om nødvendigheten av ytterligere arbeid og kamp. Dette var noe av bakgrunnen til at museet og nettverket for kvinnehistorie ville undersøke status rundt kjønn i norske museer. Deres funn medførte at flere på ny anerkjente Kvinnemuseets betydning og nødvendigheten av det. Samtidig var det andre bevegelser i samfunnet som bidro til dette, som debattene rundt abortrettigheter rundt 2014, så vel som #metoo-bevegelsen fra 2017.³²² Holm omtaler disse sakene som vekker for befolkningen, som medførte rekordoppsving i 8.marstog og økt interesse for kvinnesak, med synliggjøring og reaktualisering av en del av museets kjerneoppgaver og kampsaker. Holm sier at hun opplever at «det ble mer lov til å snakke om feminisme og kvinnesak igjen i samfunnet» og beskriver tiden som en ny feministisk bølge.³²³ Lignende tendenser kan sees i

³¹⁷ Jacobsen, Kari Sommersteth, «Kvinnemuseum eller kjønnsmuseum?», s. 3 i *Hvorfor drive kvinneforskning i museene?* av Kari Gaarder Losnedahl og Einar Ådland (2000)

³¹⁸ Fra intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021.

³¹⁹ Fra intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021

³²⁰ Fra intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021

³²¹ Kvinnemuseets utstillingskatalog «Kvinner – er det noen sak?», s. 62 (2011)

³²² Aarbakke, Thea og Mona Holm, «There she goes again: A Project on Gender Representation in Norwegian Museums' Collections and Exhibition Practices», s. 97 i *Museum International*, 72:1-2, 92-103

³²³ Fra intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021

en internasjonal sammenheng, med en akselerasjon av nye kvinnemuseer og museer skapt av feministiske grupper utover 2010-tallet.³²⁴ Holm sier dette gir museet fornyet energi, eksempelvis lokalt, i samarbeidet med 8.marskomiteen i Kongsvinger. Holm og Aarbakke presiserer at bevisstgjøring rundt kjønn er viktig på flere nivåer, det være seg lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.³²⁵ De skriver at dersom museumsansatte mangler støtte i egne museer er det viktig at dette kan tilbys i andre settinger, hvor både det nasjonale nettverket for kvinnehistorie og det internasjonale nettverket for kvinnemuseer trekkes frem.

Kvinnemuseets navn og fokusområde er et stadig tilbakevendende tema, og åpner diskusjoner om hva et museum bør være, inneholde og gjøre. Dette ble tematikk i debattspaltene i Glåmdalen i vår, etter et innlegg fra Johan Osuldsen med tittelen «Kjønnsmuseet». Her stiller han spørsmålet om hvorvidt museet bør hete Kvinnemuseet eller om det bør følge lignende utviklinger i andre land, som i Danmark, med påstand om at det mest politisk korrekte er å endre navn til kjønnsmuseum.³²⁶ Han oppfordrer museet til å redegjøre for sine valg på dette området, og får tilsvar uken etter. Da skriver Kvinnemuseet, ved Thea Aarbakke, Mona Holm og Mona Pedersen, at de tolker Osuldsens tekst som et forsøk på å skape motsetninger mellom perspektiver på kvinnehistorie og perspektiver på kjønn, noe de sier er kunstig for dem.³²⁷ De begrunner sine valg om å bevare det kvinnespesifikke basert på deres nylige kartlegginger om at norske museer ikke arbeider godt nok med kvinne- og kjønnsperspektiv. Avslutningsvis skriver de at museet er for alle, uavhengig av kjønn, og at tematikken som reises burde være til interesse og prioritet for alle museer, ikke bare dem. Det å lete frem kvinner har vært sentralt siden kvinneforskningens barndom, med Henrietta Moores metode «*add women and stir*» som et sentralt bidrag.³²⁸ Mandt referer til denne og peker på at det opprinnelige fokuset omhandlet å løfte fram kvinner, som å vise deres bidrag innen alle deler av samfunnslivet, men at det med tiden i større grad har blitt reist spørsmål om kjønnssystem og forhold mellom kjønnene.³²⁹ Dette bekreftes av Holm, som sier at de har blitt mer opptatt

³²⁴ Vaquinas, Irene, «Women's museums today: their creation, objectives and contribution to history» s. 279 i «La escritura conventual: camino de experiencia y autoridad femenina en el Mundo Moderno», Vol. 26, Nr. 1 (2019).

³²⁵ Aarbakke, Thea og Mona Holm, «There she goes again: A Project on Gender Representation in Norwegian Museums' Collections and Exhibition Practices», s. 101 i *Museum International*, 72:1-2, 92-103

³²⁶ Osuldsen, Johan, «Kjønnsmuseet», s. 11 i Glåmdalen 20.02.2021.

³²⁷ «Kvinnemuseet blir værende på Kongsvinger», i Glåmdalen 27.02.2021.

³²⁸ Mandt, Gro, «Trenger vi en feministisk museumskritikk?» s. 14 i «Kvinneforskning 1)94 (1994)

³²⁹ Mandt, Gro, «Trenger vi en feministisk museumskritikk?» s. 14 i «Kvinneforskning 1)94» (1994)

av kjønnsroller og lignende, men presiserer at de først og fremst er et kvinnemuseum, hvis hovedanliggende er å bøte på misforhold og ulikestillingen i formidlingen på museer.³³⁰

En annen debatt omhandler museets aktivisme i møte med mer tradisjonelt museumsarbeid, og reiser spørsmål om hva museer burde vektlegge. I Glåmdalen i 2015 ble museet beskyldt for å være «usynlige» og uten evne til å sette dagsorden. Innlegget var forfattet av to lokale kvinner, som etterlyste mer debatt, engasjement og provokasjon fra museets side.³³¹ Dette prydet avisforsiden, og i innlegget skriver de at museet «slumrer bedagelig rundt i det samme sporet, er fullstendig tannløst og helt uten evne til å ta tak i de virkelig viktige temaene».³³² Videre mener de at museet mislykkes i sin visjon om å bedre samfunnsutviklingen, at de i stedet dyrker «Dagny Juel og gamle stakker», og sier de savner mer samfunnsrelaterte og viktigere tema.³³³ I samme presenteres tilsvaret fra daværende avdelingsleder ved museet, Anne Strømmen. Hun sa seg uenig i at det er en manglende vilje til å belyse viktige kvinnepolitiske spørsmål, men la til dels skyld på begrensede ressurser, som at de må dele en del av den økonomiske potten med andre i Anno museum. Sistnevnte medfører at Kvinnemuseet tidvis blir bortprioritert, samt at de generelt har få ansatte og derfor i stor grad må basere seg på frivillig hjelp. I «Glåmdalen mener»-spalten oppfordrer journalisten til kulturdebatt om tematikken, og beskylder Strømmen for å «dra ressurskortet»: «Det er for enkelt å møte kritikk med argument om mangel på ressurser».³³⁴ Videre skriver hen at det ikke kan «være tvil om at Kvinnemuseet, som er unikt her i landet, har alle muligheter til å bli den virkelige spydspissen i Anno museum. Det krever riktig innhold og riktig markedsføring.»³³⁵ Respons kommer fra en lokal folklorist, Ronald Grambo, hvis innlegg bærer tittelen «Hvilke oppgaver har et museum?». Han beskriver den innledende kritikken som et «drabelig angrep på Kvinnemuseet» og mener det mangler forståelse for museets primæroppgaver, det være seg å samle, bevare, utforske og formidle vitnesbyrd om mennesker og miljø.³³⁶ Dette etterfulgt av følgende standpunkt: «De skal derfor ikke være rene diskusjonssentra for dagens mer eller mindre opphetede, politiske temaer»³³⁷. Han mener

³³⁰ Fra intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021.

³³¹ «Kvinnemuseet er fullstendig usynlig», S.5 i Glåmdalen 05.06.2015

³³² «Kvinnemuseet er fullstendig usynlig», S.5 i Glåmdalen 05.06.2015

³³³ «Kvinnemuseet er fullstendig usynlig», S.5 i Glåmdalen 05.06.2015

³³⁴ «La oss få en kulturdebatt», s. 10 i Glåmdalen, 08.06.2015.

³³⁵ «La oss få en kulturdebatt», s. 10 i Glåmdalen, 08.06.2015.

³³⁶ Grambo, Ronald, «Hvilke oppgaver har et museum?», s. 8 i Glåmdalen, 08.06.2015.

³³⁷ Grambo, Ronald, «Hvilke oppgaver har et museum?», s.8 i Glåmdalen, 08.06.2015.

videre at den historiske dimensjonen bør veie tyngst, og avslutter med følgende:

«Kvinnemuseet kan miste sin egenart hvis det utarter til kun å bli et slags forum for dagens politiske stridsspørsmål.»³³⁸ Jeg har ikke funnet noen tilsvar fra museet etter dette. De overnevnte innleggene viser at det hersker ulike synspunkt på hva et museum skal være og gjøre. Her møter idealer om tradisjonelle oppgaver samtidens mer aktivistiske tilnærming, så vel som at de illustrerer møtet mellom lokale og nasjonale. Ifølge det opprinnelige innlegget ble det lokale i for stor grad prioritert, til konsekvens for det nasjonale mandatet. Lokalavisen tar også til orde for at museet burde prioritere dets nasjonale potensial. En gjennomgang av museets nyere utstillinger vitner om en økt dreining mot det aktivistiske. Eksempelvis er nevnte «From Evin With Love»³³⁹ og «Between the lines»³⁴⁰, så vel «Greta» fra 2020, om og med malerier av miljøaktivist Greta Thunberg.³⁴¹ Dette er sentralt også i deres nye abortutstilling, som har et eget rom viet aktivisme. Deres aktivistiske tradisjon sees i sammenheng med grunnvisjonene om å bidra til et bedre samfunn, så vel som målene om å oppnå holdningsendringer og økt bevissthet. Museet posisjonerer seg politisk ved å tematisere politiske saker og diskusjoner, og tematikken er brennaktuell både i norsk og internasjonal sammenheng. Innenfor sistnevnte presiserer de at de følger med på utviklingen i Polen og USA, der abortrettigheter er under angrep.³⁴² I norsk sammenheng er tematikken stadig aktuell grunnet et politisk klima der abortloven har vært kilde til politisk diskusjon ved flere anledninger de siste årene. Museets aktivistiske målsetning er eksplisitt også i andre sammenhenger, som kvinnesaksutstillingen fra 2009, hvor det i utstillingskatalogen presiseres at håpet «er å inspirere feminister – kvinner som menn – til videre arbeid. Vi er ennå ikke i mål».³⁴³ Dette samsvarer med formuleringer fra museets spede begynnelse: «Men det kanskje viktigste med Kvinnemuseet på Rolighed er å vise at den friheten og de rettighetene som er oppført ikke er en selvfølge, og at kampen som er ført, forplikter. Det er vårt ønske at et besøk på Rolighed skal inspirere til fortsatt arbeid for reell frigjøring.»³⁴⁴

³³⁸ Grambo, Ronald, «Hvilke oppgaver har et museum?», s. 8i Glåmdalen, 08.06.2015.

³³⁹ Fra Kvinnemuseets nettsider, «From Evin with Love», besøkt 13.04.2021: <https://kvinnemuseet.no/from-evin-with-love>

³⁴⁰ Fra Kvinnemuseets nettsider, «Between the lines», besøkt 13.04.2021: <https://kvinnemuseet.no/between-the-lines>

³⁴¹ Fra Kvinnemuseets nettsider, «GRETA. Maleri, tegning, grafikk», besøkt 13.04.2021: <https://kvinnemuseet.no/greta>

³⁴² Fra Kvinnemuseets nettsider, «Utstilling om aborthistorie åpner våren 2021», besøkt 13.04.2021. <https://kvinnemuseet.no/nytt-prosjekt-hysj>

³⁴³ Kvinnemuseets utstillingskatalog «Kvinnesak – er det noen sak?», s. 7 (2011)

³⁴⁴ Jacobsen, Kari Sommersest, «Kvinnemuseet på Rolighed», s. 34 i «Kvinneforskning 1/94 (1994)

Oppsummering

Jeg har gjennom oppgaven tatt for meg Kvinnemuseets opphav, utvikling og historie, fra å være et lokalt kvinnemuseum til å bli et museum med nasjonalt ansvar og oppgaver, dette gjennom det innledende kapitlet «Historien om Kvinnemuseet – fra det lokale til det nasjonale». Kapitlet rommer museets bakgrunn, tidlige arbeid og strategier, så vel som diskusjoner rundt og planleggingen av hva museet skulle vektlegge og inneholde, med stegene frem mot nasjonal status. Sentralt her er museets egne strategier, prioriteringer og arbeid, så vel som politiske prosesser og visjoner. Her har museets strategiplan fra 1998 vært særlig relevant, og den tydeliggjør at de fra tidlig av hadde nasjonale ambisjoner. Et annet sentralt aspekt er museets oppstartsproblemer og tidlige utfordringer, innen både bemanning og økonomiske forutsetninger, med lokale ildsjeler i front og en demokratisering av institusjonen gjennom ansettelse av unge sivilarbeidere og «arbeid for trygd»-tiltak.

Videre har jeg gjennom oppgaven fulgt to hovedlinjer, i kapitlene «Kvinnemuseet som bidrag til den nasjonale fortellingen om likestilling» og «Å fortelle en alternativ historie med en annen type samling». I førstnevnte ser jeg museet i sammenheng med likestillingshistorien i Norge, med fokus på hvordan museet har blitt brukt i denne sammenheng, så vel som koblingen mellom museet og kvinnebevegelsen og dermed «musealiseringen» av denne. Her belyser jeg en rekke konkrete eksempler på denne forbindelsen og dette arbeidet, som aktuelle utstillinger og prosjekter, museets sentrale rolle som «technical visit» i likestillingsformidling for et internasjonalt publikum, deres rolle som «pådriver» og «vaktbikkje» for museumsfeltet hva kjønnsrepresentasjon og -presentasjon angår, og som ansvarlig leder for et nasjonalt nettverk for kvinnehistorie. Her viser jeg også til et aktuelt og pågående nettverksprosjekt, «Nå begynner a' med det der igjen», som et konkret bilde på Kvinnemuseets rolle og som et representativt eksempel for deres arbeid og praksiser, da prosjektet omhandler det å utfordre normer og det bestående, med ambisjon om å øke bevissthet og endre holdninger rundt kjønn på museum.

Dette leder over til oppgavens andre hovedlinje, som omhandler Kvinnemuseets arbeid med alternative historier og perspektiver, med en samling som skiller seg ut og gjennom aktivisme og praksiser som skiller seg fra tradisjonelle museumsoppgaver. Her har jeg fokusert på blant

annet tabubelagt og vanskelig kulturarv og historie, så vel som museets arbeid med medvirkning, mangfoldiggjøring og demokratisering av museumsfeltet. Underkapitlet om «Det internasjonale museet» er en del av dette, og omhandler museets samarbeid med kvinnemuseer og beslektede initiativ i andre land, gjennom det internasjonale nettverket for kvinnemuseer og gjennom konkrete prosjekter, deriblant deres nye basisutstilling «Hysj! Fortellinger om abort og seksualitet». Formålet mitt har her vært å belyse likhetstrekk mellom kvinnemuseer i ulike land, som felles utfordringer og noe av den motstanden de har møtt og fremdeles møter gjennom sitt arbeid. Samtidig viser nevnte utstilling at selv om tematikken kan ha universell relevans og utstrekning, påvirkes museene og prosjektene deres av lover og regler de er underlagt i sine respektive land.

Oppgaven avslutter med underkapitlet om «Mostand, debatt og aktivisme», som rommer ulike diskusjoner og synspunkt på hva museer skal være, gjøre og inneholde, med utgangspunkt i spenningen mellom aktivisme og mer tradisjonelle museumsoppgaver. Dette kapitlet inneholder en gjennomgang av noe av motstanden Kvinnemuseet har møtt gjennom årene, og viser til en utvikling som preges både av museets eget arbeid, så vel som bevegelser ellers i samfunnet. Her viser jeg til et interessant funn om at museets rolle som bilde på norsk likestillingssuksess også har medført at enkelte til tider har funnet det unødvendig og overflødig, som igjen har medført at museet har måtte argumentere for og tydeliggjøre sin aktualitet. Dette har de gjort ved å trappe opp sitt aktivistiske arbeid, ta del i relevante diskusjoner og bevegelser, og ved å fokusere på eksempler og argumenter som vitner om et stadig behov for likestillingskamp og fokus på både kjønnsperspektiv og ekskluderte historier og perspektiver. Også her er deres nye basisutstilling om abort et spennende eksempel, da den baserer seg på innsamlede historier og aborterfaringer fra «vanlige» kvinner i ulike land. Dette er immateriell kulturarv som ofte blir ekskludert fra museumsfeltet og i liten grad blir bevart og formidlet i museale sammenhenger, og som det er nærliggende å tro at få andre museer ville tematisert i tilsvarende omfang. Gjennom å aktive forholde seg til, respondere på og formidle relevante feministiske bevegelser, tema og saker, evner Kvinnemuseet både å gjøre seg aktuelle, så vel som at det illustrerer at det fremdeles er nødvendig med et slikt museum. Slik sett forsterker Kvinnemuseets rolle i forbindelse med norsk likestillingshistorie og -debatt også museets aktivistiske tradisjon og videre arbeid.

Litteraturliste

Anderson, Benedict, *Forestilte fellesskap: refleksjoner omkring nasjonalismens opprinnelse og spredning*, Oslo: Spartacus, 1996.

Brenna, Brita og Anne-Marit Hauan, *Kjønn på museum*, Trondheim: Museumsforlaget, 2018.

Burke, Peter, *New Perspectives on Historical Writing*, Cambridge: Polity, 2001.

Eriksen, Anne, *Museum. En kulturhistorie*, Oslo: Pax, 2009

Gray, Clive, *The Politics of Museums*, Hampshire: Palgrave Macmillian, 2015.

Hessen, Dag. O., *Vi. Samarbeid - fra celle til samfunn*, Oslo: Cappelen Damm, 2017.

Høiback, Harald, *Kunnskap og begeistring. En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2020.

Leavy, Patricia, *Oral History: Understanding Qualitative Research*, Oxford: Oxford University Press, 2011.

DOI: 10.1093/acprof:osobl/9780195395099.001.0001

Artikler og bokkapitler:

Aarbakke, Thea og Mona Holm, «There she goes again: A Project on Gender Representation in Norwegian Museums' Collections and Exhibition Practices», i *Museum International*, 72:1-2, 92-103, DOI: 10.1080/13500775.2020.1743060

Aronsson, Peter, «Europeiska nationalmuseer som förhandlingsarenor» i *Samling og museum. Kapitler av museenes historie, praksis og ideologi*, redigert av Arne Bugge Amundsen og Bjarne Rogan, Oslo: Novus forlag, 2010, s. 341 – 359.

Bergsdóttir, Arndis, «Museums and Feminist Matters: Considerations of a Feminist Museology», i *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 24:2, s. 126-139.

Coffee, Kevin, «Museums and the Agency of Ideology», i «*Curator. The Museum Journal*» 49 (4), 2006, s. 435 – 448.

«Gender perspectives on cultural heritage and museums», i *Museum International*, Vol 59, no 4 / 236, December 2007

Grabs, Titus, «Women's concerns are gender roles in German museums», i *Museum International* 1991-01, Vol 43 (3), s.136-139.

Holm, Mona, «Kvinner og menn på utstilling, Anno 2017», i *Utdanning Hedmark*, redigert av Bjørn Sverre Hol Haugen og Mona Pedersen, Trondheim: Museumsforlaget, 2018.

Jacobsen, Kari Sommerseth «Hennes historie – i museet», i *Museer i fortid og nåtid: essays i museums kunnskap*, redigert av Arne Bugge Amundsen, Bjarne Rogan og Margrethe C. Stang (2003), s. 317 – 328.

Jacobsen, Kari Sommerseth, «Kvinnemuseum eller kjønnsmuseum?», i *Hvorfor drive kvinneforskning i museene*, redigert av Kari Gaarder Losnedahl og Einar Ådland, Bergen Museums skrifter nr.8, 2000, s. 3-7.

Jacobsen, Kari Sommerseth, «Kvinnemuseet på Rolighed», i «Kvinneforskning 1/94», årgang 18, utgitt av Kilden kjønnsforskning, 1994, s.31-35.

Jacobsen, Kari Sommerseth, «Rolighed åpner dørene», s. 22 i «Kvinnejournalen» 2/3-1995.

Mandt, Gro, «Trenger vi feministisk museumskritikk?», i «Kvinneforskning 1/94», årgang 18, utgitt av Kilden Kjønnsforskning, 1994, s.11-20.

Losnedahl, Kari Gaarder, *Kvinne + museum = kvinnemuseum?*, Bergen: Senter for Humanistisk Kvinneforskning, skriftserien nr. 5, 1993.

McCall, Vikki og Clive Gray, «Museums and the ‘new museology’: theory, practice and organisational change», *Museum management and curatorship* 2014-01-01, Vol. 29 (1), s. 19-35. <https://doi.org/10.1080/09647775.2013.869852>

Nelson, Velvet, «Liminality and Difficult Heritage in Tourism» i *Tourism Geographies*, 22:2, 298-318, DOI: 10.1080/14616688.2019.1666161

Remer, Ashely E., i «Gender and museums», fra *Museum International* (2020), 72:1-2, 1-7, DOI: 10.1080/13500775.2020.1806586

Scott, Joan Wallach, «Gender: A Useful Category of Historical Analysis», i *The American historical review*, 1986-12, Vol. 91 (5)

Scott, Joan Wallach, «Women’s History», i *New Perspectives on Historical Writing*, redigert av Peter Bruke, Cambridge: Polity, 2001.

Vaquinas, Irene, «Women’s museums today: their creation, objectives and contribution to history» i «La escritura conventual: camino de experiencia y autoridad femenina en el Mundo Moderno», Vol. 26 (1), 2019, s. 275-297.

Rapporter:

Brenna, Brita og Anne-Therese de Ridder, *Museum og samfunn. Fra folkeopplysning til kulturell skolesekk*, Institutt for kulturstudier og orientalske språk, ved Universitet i Oslo, 2018.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/2ed67225d6f94c5aa1f6d0046b504dfd/museum-og-skole---fra-folkeopplysning-til-kulturell-skolesekk-uo-nov-2018.pdf>

BRUDD. *Om det ubehagelige, tabubelagte, marginale, usynlige, kontroversielle*, ABM-utvikling, 2006. Tilgjengelige hos Kulturrådet, her: <https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/publikasjon-brudd>

De faglige museumsnettverkene, utgitt av Kulturrådet, 2017. Tilgjengelig her:

<https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/de-faglige-museumsnettverkene>

En følelse av fokus, utgitt av Kvinnemuseet og Museumsnettverket for kvinnehistorie, 2020.

Tilgjengelig her: https://kvinnemuseet.no/rapport_folelse_av_fokus

Hylland, Ole Marius, Nanna Løkka, Anne-Sofie Hjelmdahl og Bård Kleppe, *Museum og samfunn*, utgitt av Telemarksforskning, 2020.

<https://www.telemarksforskning.no/publikasjoner/museum-og-samfunn/3620/>

Losnedahl, Kari Gaarder, *Hvorfor drive kvinneforskning i museene?*, utgitt av Kilden kjønnsforskning, 1/94, 1994. Tilgjengelig her:

https://issuu.com/kildenkjonnforskning.no/docs/kvinneforskning_1_94

Nasjonalmuseets strategi 2020 – 2025. Tilgjengelig her: <https://www.nasjonalmuseet.no/om-nasjonalmuseet/styret-organisasjon-og-ansatte/nasjonalmuseets-strategi-2020-2025/>

NOU 1996:7: *Museum. Mangfald, minne, møtestad*, 1996.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-1996-7/id140531/>

Pabst, Kathrin, Eva D. Johansen og Merete Ipsen (red)., *Mot nye relasjoner mellom museum og samfunn*, utgitt av Norsk ICOM, 2016.

«Rammenotat for museumsnettverk» i *De faglige museumsnettverkene*, utgitt av Kulturrådet, 2017.

Stortingets publikasjon fra 1997-1998: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Budsjett/1997-1998/innb-199798-002/?lvl=0>

St. Meld. Nr. 22 (1999/2000): *Kjelder til kunnskap og oppleving: Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på kulturområdet*. fra 1999/2000

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-22-1999-2000-/id192730/>

Vurdering av faglige museumsnettverk, utgitt av Kulturrådet, 2011.

<https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/vurdering-av-faglige-museumsnettverk>

Internettkilder:

Aftenposten.no, «Starter kampen for flere kvinner i kunsten, får nei av Nasjonalmuseet», besøkt 08.01.2021: <https://www.aftenposten.no/kultur/i/weEazL/starter-kampanje-for-flere-kvinner-i-kunsten-faar-nei-av-nasjonalmuseet>

Digitalt museum, besøkt 11.03.2021.

<https://digitaltmuseum.no/021028441341/trusesamling>

Glåmdalen.no, «Får 100 000 kroner: -Så gøy!», besøkt 18.03.2021.

<https://www.glomdalen.no/far-100-000-kroner-sa-goy/s/5-19-897041>

Kilden kjønnsforsknings nettsider, «Kvinnerns historiske bidrag blir fortsatt glemt», besøkt 08.01.2021. <http://kjonnsforskning.no/nb/2019/08/kvinnerns-historiske-bidrag-blir-fortsatt-glemt?fbclid=IwAR2UOBvadMnS3m6FYY78Wq0cuZwSVFVgSjeYniweryYMDQaQXpPuzKi94Lc>

Kulturrådets nettsider, «Nå begynner a' med det der igjen - om kjønnsrepresentasjon i museenes samlings- og formidlingspraksiser», besøkt 15.03.2021:

<https://www.kulturradet.no/museum/vis-prosjekt/-/prosjekt-museum-na-begynner-a-med-det-der-igjen>

Kvinnegruppa Ottar sin Facebookside, besøkt 12.03.2021.

<https://www.facebook.com/events/375967412968118>

Kvinnemuseets nettsider, «8.mars i Kongsvinger 2019», besøkt 24.03.2021:

<https://kvinnemuseet.no/planleggingsmote-8-mars>

Kvinnemuseets nettsider, «Between the lines», besøkt 13.04.2021:

<https://kvinnemuseet.no/between-the-lines>

Kvinnemuseets nettsider, «From Evin with Love», besøkt 09.04.2021:

<https://kvinnemuseet.no/from-evin-with-love>

Kvinnemuseets nettsider, «Fullførte prosjekter: Dokument 100 kvinner», besøkt 19.03.2021:

<https://kvinnemuseet.no/fullforte-prosjekter>

Kvinnemuseets nettsider, «GRETA. Maleri, tegning, grafikk», besøkt 13.04.2021:

<https://kvinnemuseet.no/greta>

Kvinnemuseets nettsider, «Hundre kvinner», besøkt 19.03.021:

https://kvinnemuseet.no/hundre_kvinner

Kvinnemuseets nettsider, «I all offentlighet», besøkt 10.03.2021. <https://kvinnemuseet.no/i-all-offentlighet>

Kvinnemuseets nettsider, «Kvinnesak – er det noen sak?», besøkt 10.03.2021. <https://kvinnemuseet.no/Kvinnesak>

Kvinnemuseets nettsider, «Lek for livet», besøkt 09.04.2021. <https://kvinnemuseet.no/lek-for-livet>

Kvinnemuseets nettsider, «Medlemmer i museumsnettverket for kvinnehistorie», besøkt 12.03.2021. <https://kvinnemuseet.no/medlemmer-nettverk>

Kvinnemuseets nettsider, «Nå begynner a' med det der igjen», besøkt 15.03.2021: <https://kvinnemuseet.no/bevilgning-fra-kulturradet>

Kvinnemuseets nettsider, «Utstilling om aborthistorie åpner våren 2021», besøkt 26.04.2021: <https://kvinnemuseet.no/nytt-prosjekt-hysj>

Museumsnytt.no, «Praktisk hjelp til museene», besøkt 25.03.2021: <https://museumsnytt.no/praktisk-hjelp-til-museene/>

Morgenbladet.no, «Avkolonisering pågår», besøkt 19.05.2021. <https://www.morgenbladet.no/aktuelt/2018/08/31/avkolonisering-pagar/>

Morgenbladet.no, «Avsokling pågår», besøkt 19.05.2021. <https://www.morgenbladet.no/kultur/2020/06/16/avsokling-pagar/>

Norsk Bergverksmuseums nettsider, «Museumshistorie», besøkt 24.03.2021: <https://norskbergverksmuseum.no/historie>

Norsk Skogsmuseums nettsider, «Om museet», besøkt 24.03.2021: <https://skogmus.no/om-museet>

NRK.no, «Bare ett av ti offentlige kunstverk er av kvinner», besøkt 08.01.2021: <https://www.nrk.no/kultur/ny-undersokelse-bare-ett-av-ti-offentlige-kunstverk-er-av-kvinner-1.15186036>

NRK.no, «Dømt til døden for å fjerne fosteret», fra 28.11.2013. Besøkt 20.01.2021: <https://www.nrk.no/innlandet/domt-til-doden-for-a-fjerne-foster-1.11381588?index=0#album-1-11380012>

Objektiv.no, «Between the lines», besøkt 11.03.2021.

<http://www.objektiv.no/realises/2018/2/7/between-the-lines> Kvinnemuseets nettsider, «Lek for livet», besøkt 09.04.2021. <https://kvinnemuseet.no/lek-for-livet>

The International Association of Women's Museums nettsider, «The history of IAWM», besøkt 07.04.2021: https://iawm.international/?page_id=17

The International Association of Women's Museums nettsider, «What We Do», besøkt 26.01.2021.

<https://iawm.international/about-us-2/whatwedo/>

Arkivmateriale fra Kvinnemuseets arkiv

- «Det står kvinner bak», Nationen, 02.03.1996.
- «Flere søndager for kvinneutstillingen», Glåmdalen 30.08.1997.
- Grambo, Ronald, «Hvilke oppgaver har et museum?», Glåmdalen, 08.06.2015.
- «Håvard Gimse spiller Chopin på Rolighed», Glåmdalen fra 2.juli 1999.
- «Inn og ut av skapet», Glåmdalen, 26.05.2008.
- «Kjønnsmuseet», Glåmdalen 20.02.2021.
- «Kongens besøk», Glåmdalen 20.05.2000
- «Kvart million til Kvinnemuseet», Glåmdalen 10.12.1998.
- «Kvinnekonferanse på Rolighed», Østlendingen 25.08.1995.
- «Kvinnemuseet blir værende på Kongsvinger», Glåmdalen 27.02.2021.
- «Kvinnemuseet er fullstendig usynlig», Glåmdalen 05.06.2015
- «Kvinnemuseet fikk tusenårspenger», Glåmdalen 18.02.1999
- «Kvinnemuseet i det gode selskap», Glåmdalen, 6.10.1998.
- «Kvinnemuseet med sitt hittil største løft», Glåmdalen, 28.03.2000
- «Kvinnemuseet som kunnskapssted», Glåmdalen, fra 24.05.2000
- «Kvinnemuseet uten nasjonal status», Glåmdalen 14.10.1997
- «Kvinnesak – slik to kunstnere ser den», Glåmdalen fra 19.05.2000
- «La oss få en kulturdebatt», Glåmdalen, 08.06.2015.
- «Moderne jenteliv på museum», Glåmdalen, 30.04.2017.
- «Norges kvinnemuseum?», Rogalands avis, 22.7.1992.
- «Rolighed blir nasjonalt kvinnehistorisk museum», Glåmdalen 06.12.1997.
- «Rolighed for hele landet», Glåmdalen, 21.02.1996.
- «Sangfuglen som falt for Rolighed», Glåmdalen 24.10.2000
- «Skjevt år på Kvinnemuseet», Glåmdalen, 12.2.2008.
- «Sonja åpner Kvinnemuseet», Glåmdalen 27.01.1995

«Tilbake til kroppen», Glåmdalen, 10.03.2006.

«Virtuosenes gjenkomst», Glåmdalen 19.11.1999

«Kongsvinger Museums årsmelding 1985», upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, 1985.

«Kongsvinger Museums årsmelding 1986», upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, 1986.

«Kongsvinger Museums årsmelding 1987», upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, 1987.

«Kongsvinger Museums årsmelding 1988», upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, 1988.

«Kongsvinger Museums årsplan 1989», upublisert årsplan, Kongsvinger museum, 1989.

«Kongsvinger museums årsmelding 1990», upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, 1990.

«Kongsvinger museums årsmelding 1994», upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, 1994.

«Kongsvinger museums årsmelding 1995», upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, 1995.

«Årsmelding for Kvinnemuseet Rolighed 1998» upublisert årsmelding, Kvinnemuseet Rolighed/Kongsvinger museum, 1998.

«Kvinnemuseets årsplan 1998», upublisert årsplan, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum, 1998.

«Kvinnemuseets årsplan 1999», upublisert årsplan, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum, 1999.

«Kvinnemuseets årsplan 2001», upublisert årsplan, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum, 2001.

«Kongsvinger museums årsmelding 2000», upublisert årsmelding, Kongsvinger museum, 2000.

«Kvinnemuseets årsmelding 2001», upublisert årsmelding, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum, 2001.

«Kvinnemuseets årsmelding 2001», upublisert årsmelding, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum, 2002.

«Kvinnemuseets/Kongsvingermuseenes årsmelding 2003», upublisert årsmelding, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum, 2003.

«Plan for Kvinnemuseet Rolighed», upublisert strategiplan, Kvinnemuseet/Kongsvinger museum, 1998.

Referat fra styremøte i Kongsvinger museum, upublisert møtereferat, Kongsvinger museum, fra 06.03.2000.

Referat fra styremøte i Kongsvinger museum, upublisert møtereferat, Kongsvinger museum, fra 7.12.2000.

Møtereferat fra museumsstyret i Kongsvingerregionen, upublisert møtereferat, Kongsvinger museum fra 02.08.2001.

Møtereferat fra museumsstyret i Kongsvingerregionen, upublisert møtereferat, Kongsvinger museum, fra 25.09.2002.

Fra møtereferat hos museumsstyret i Kongsvingerregionen, upublisert møtereferat, Kongsvinger museum, fra 15.10.2003.

Møtereferat fra museumsstyret i Kongsvingerregionen, upublisert møtereferat, Kongsvinger museum fra 21.01.2004.

Møtereferat fra museumsstyret i Kongsvingerregionen, upublisert møtereferat, Kongsvinger museum fra 26.08.2009.

Møtereferat i Nettverket for kvinnehistorie fra 2018. Besøkt 15.03.2021, tilgjengelig her: <https://kvinnemuseet.no/nettverkssamling-2018>

Utstillingskatalog «Og Gud skapte kvinnen» (1998)

Utstillingskatalog «En annen dans. En kjærlighetshistorie om homofili» (2008)

Intervjuer:

Intervju med Kari Sommerseth Jacobsen, fra 27.01.2021

Intervju med Mona Holm, fra 29.01.2021

intervju med Thea Aarbakke, fra 26.02.2021.